

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ
ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΚΑΙ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ
ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΚΑΡΜΙΡΗ

Τὴν 24ην Φεβρουαρίου 1993, ἡμέραν Τετάρτην καὶ ὥραν 7 μ.μ., ἔγινεν εἰς τὴν Μεγάλην Αἴθουσαν Τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἐπιστημονικὸν Μνημόσυνον τοῦ ἀειμνήστου Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ Ἐπιτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἰωάννου Ν. Καρμίρη.

Τὸ ἐπιστημονικὸν τοῦτο Μνημόσυνον ἐπραγματοποιήθη, πρωτοβουλία τοῦ Τμήματος Θεολογίας, ὑπὸ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν γενικώτερον ὡς μικρὰ τιμητικὴ ἐκδήλωσις εἰς μνήμην τοῦ πρὸ ἔτους περίπου ἐκδημήσαντος ἐκ τοῦ κόσμου τοῦτου Πανεπιστημιακοῦ Διδασκάλου.

Εἰς τὴν ἐκδήλωσιν παρέστησαν ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδας κ.κ. Σεραφεῖμ, ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δωδώνης κ.κ. Χρυσόστομος, Συνοδικοὶ Σύεδροι καὶ ἄλλοι Ἀρχιερεῖς καὶ λοιποὶ κληρικοί, οἰκεῖοι τοῦ τιμωμένου Καθηγητοῦ, Ἀκαδημαϊκοί, Καθηγηταὶ Ἀνωτάτων Σχολῶν καὶ πολλοὶ μαθηταὶ καὶ ἄλλοι τιμώντες τὴν μνήμην τοῦ ἀειμνήστου.

Τὸ πρόγραμμα τῆς ἐκδηλώσεως περιελάμβανε ἀνάγνωσιν Μηνύματος τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, προσφωνήσεις τοῦ Πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Καθηγητοῦ κ. Πέτρου Γέμτου, τοῦ Κοσμήτορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Καθηγητοῦ κ. Βασιλείου Τσάκωνα, τοῦ Προέδρου τοῦ Τμήματος Θεολογίας Καθηγητοῦ κ. Χρήστου Βούλγαρη καὶ τοῦ Προέδρου τοῦ Τμήματος Ποιμαντικῆς Καθηγητοῦ κ. Ἡλίας Βουλγαράκη, καὶ ὁμιλίας τῶν μαθητῶν καὶ διαδόχων τοῦ τιμωμένου ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Καθηγητῶν κ.κ. Κωνσταντίνου Σκουτέρη, Νικολάου Μητσοπούλου καὶ Μέγα Φαράντου καὶ τοῦ ἀρχαιότερου Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἀνδρέου Φυτράκη, συναδέλφου καὶ φίλου τοῦ Καθηγητοῦ Ἰωάννου Καρμίρη.

Τὸ πρόγραμμα τῆς ἐκδηλώσεως ἐπλαισίωσε Βυζαντινὸς Χορὸς

ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Λέκτορος τοῦ Τομέως Συστηματικῆς Θεολογίας τοῦ Τμήματος Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἀθανασίου Βουρλή διὰ τῆς ἐκτελέσεως ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων δογματικοθητικοῦ περιεχομένου.

Τὸ περιοδικὸν «Θεολογία», τοῦ ὁποίου ὁ Καθηγητὴς Ἰωάννης Καρμίρης ὑπῆρξεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν συνεργάτης, διὰ τῆς δημοσιεύσεως μελετῶν, βιβλιοκρισιῶν καὶ βιβλιογραφικῶν δελτίων, καὶ μέλος τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, δημοσιεύει κατωτέρω τὰ κείμενα τοῦ Πατριαρχικοῦ Μηνύματος, τῶν προσφωνήσεων καὶ τῶν ὁμιλιῶν κατὰ τὸ Ἐπιστημονικὸν Μνημόσυνον πρὸς ἔκφρασιν τῆς συμμετοχῆς του εἰς ταύτην τὴν ἐκδήλωσιν μνήμης τοῦ Καθηγητοῦ καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἰωάννου Καρμίρη.

1. Τὸ μῆνυμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, ἀναγνωσθὲν ὑπὸ τοῦ Κοσμήτορος κ. Βασιλείου Τσάκωνα:

«Τῷ Ἐλλογιματᾶτῳ κυρίῳ Βασιλείῳ Τσάκωνα, Κοσμήτορι τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Εἰς Ἀθήνας

Διαβιβάζεται, συνημμένως ὧδε, σεπτὸν μῆνυμα τῆς Α.Θ. Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ ἡμῶν Πατριάρχου κυρίου κυρίου Βαρθολομαίου, ἐπὶ τῷ ἐπιστημονικῷ Μνημοσύνῳ πρὸς τιμὴν τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἰωάννου Καρμίρη, μετὰ τῆς θερμῆς παρακλήσεως ὅπως τοῦτο ἀναγνωσθῆ ὑπὸ τῆς ὑμετέρας Ἐλλογιμότητος, ἀγαπητὲ κύριε Κοσμήτορ, κατὰ τὴν ἐκδήλωσιν.

Εὐχαριστῶν ἐκ προοιμίου θερμῶς, διατελῶ μετὰ τῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 22α Φεβρουαρίου 1993

† Ὁ Φιλαδελφείας Μελίτων

Ἀρχιγραμματεῦν τῆς Ἀγίας καὶ Ἱεράς Συνόδου

Ἄριθμ. Πρωτ. 220

Ἐλλογιμῶτατε κύριε Βασίλειε Τσάκωνα, Κοσμήτορ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀθηνῶν Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου, τέκνον ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὸν τῆς ἡμῶν Μετριότητος, χάρις εἴη τῇ ὑμετέρῃ Ἐλλογιμότητι καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ.

Μετ' ἰδιαίτερας χαρᾶς καὶ ἱκανοποιήσεως ἐπληροφορήθημεν ἐκ τοῦ ἀπὸ τῆς 1η' Ἰανουαρίου ἐ.ε., ἀριθμ. Πρωτ. 511, γράμματος τῆς ὑμετέρας ἀγαπητῆς Ἐλλογιμότητος περὶ τοῦ ὀργανουμένου ὑπὸ τῆς

περιπύστου Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐπιστημονικοῦ μνημοσύνου πρὸς τιμὴν τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ αὐτῆς καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἰωάννου Καρμίρη, προαγόμεθα δὲ διὰ τῶν μετὰ χειρᾶς Πατριαρχικῶν ἡμῶν Γραμμάτων ὅπως συγχαρῶμεν ὑμῖν θερμῶς ἐπὶ τῇ πρωτοβουλίᾳ ὑμῶν ταύτῃ.

Ἀσφαλῶς ὁ τιμώμενος διὰ τῆς ἱεραῆς ταύτης ἐκδηλώσεως μακαριστὸς Καθηγητὴς ἐκοπίασε φιλοτίμως εἰς τὸν χώρον τῆς ἱεραῆς ἐπιστήμης τῆς Θεολογίας· ἐμελέτησεν ἐπισταμένως τὴν Ὁρθόδοξον Δογματικὴν διδασκαλίαν· ἐγνώρισε τὰς ἄλλας χριστιανικὰς Ὁμολογίας· ἐξέπλησσε συγκριτικὰς τούτων πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον ἡμῶν πίστιν μελέτας· ἐξέδωσε τύποις τὰ Δογματικὰ μνημεῖα τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας· ὠδήγησεν εἰς τὰς Πηγὰς· ἐδημιούργησε διὰ τῆς προσφορᾶς καὶ τοῦ ἤθους αὐτοῦ τὰς προϋποθέσεις εἰς τοὺς νέους θεολόγους πρὸς μίαν γόνιμον συνέχισιν καὶ πρόοδον τῆς θεολογικῆς ἐργασίας καὶ ἐπιστήμης.

Ὡς Μήτηρ ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἡμεῖς ὡς ὁ Προκαθήμενος αὐτῆς τιμώντες τὴν μνήμην καὶ τὴν προσφορὰν τοῦ ἀλήστου μνήμης Διδασκάλου τῆς Ἱεραῆς Ἐπιστήμης, εὐχόμεθα ὁλοφύχως ὅπως οἱ νέοι θεολόγοι, συνεχίζοντες τὸν φιλότιμον ἀγῶνα τούτου καὶ βιοῦντες λειτουργικῶς διὰ τῆς πιστότητος τοῦ δόγματος τὸ πλήρωμα τῆς χάριτος, καταστοῦν τύπος πρὸς ὑπογραμμὸν καὶ μάρτυρες τῆς πίστεως. Ἀνάγοντες δὲ οὗτοι τὴν θεολογικὴν ἐπιστήμην εἰς ἱερουργίαν ζωῆς καὶ ἀποκαλύπτοντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν λειτουργίαν θεολογικὴν διὰ τῆς ὁλοκληρωτικῆς ἀφιερώσεως αὐτῶν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεανθρώπου Κυρίου, εὐχόμεθα ὅπως δεχθῶν ἀπὸ τοῦδε καὶ μεταδώσουν καὶ τοῖς ἐαυτῶν φοιτηταῖς τὸν ἀρραβῶνα τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ βασιλείας. Οὕτω πως τὸ ἐπιστημονικὸν μνημόσυνον τοῦ Διδασκάλου θὰ καταστῇ ἀφορμὴ αἰωνίου παρουσίας τῆς Χάριτος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ κόσμῳ παντί.

Ἐπὶ δὲ τούτοις, συγχαίροντες καὶ αὖθις τῇ ὑμετέρα προσφιλεῖ Ἐλλογιμότητι καὶ τοῖς ἀγαπητοῖς συνεργάταις αὐτῆς ἐν τῇ Σχολῇ, χαιρετίζομεν καὶ εὐλογοῦμεν πατρικῶς πάντας τοὺς τιμώντας τὴν μνήμην τοῦ ἀειμνήστου πολλὰ μογήσαντος Καθηγητοῦ καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ καὶ παρόντας κατὰ τὴν ἐκδήλωσιν ταύτην, καὶ ἀπονέμομεν πᾶσιν ὀλόθυμον τὴν πατρικὴν καὶ Πατριαρχικὴν ἡμῶν εὐλογίαν, ἐπικαλούμενοι ἐφ' ὑμᾶς τὴν χάριν καὶ τὸ ἀπειρον ἔλεος τοῦ Πατρὸς τῶν Φώτων καὶ τῶν οἰκτιρῶν Παναγᾶθου Κυρίου».

2. Προσφώνησις τοῦ Πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Πέτρου Γέμτου:

«Τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν τιμᾷ σήμερον τῇ μνήμῃ τοῦ ἐπιφανοῦς καθηγητῆ καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἰ. Καρμίρη μετὰ τὴν διοργάνωσιν ἐπιστημονικῆς ἡμερίδας στὴν ὁποία συνάδελφοι καὶ μαθητὲς τοῦ ἀείμνηστου καθηγητῆ θὰ μιλήσουν γιὰ τὸ ἔργον του.

Ὁ Ἰ. Καρμύρης ὑπῆρξε μιὰ μεγάλη προσωπικότητα τῆς ἐλληνικῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ ἓνας ἐμπνευσμένος δάσκαλος ποὺ ἀφιέρωσε ὅλην του τὴν ζωὴν στὴν ἐρευνᾶ καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς συστηματικῆς θεολογίας.

Ὑπῆρξε πρότυπον ἀκαδημαϊκοῦ ἀνθρώπου μετὰ φιλομάθειαν καὶ συνεχῆ ἀναζήτησιν μετὰ πίστην στὶς παραδόσεις τῆς ὀρθοδοξίας ἀλλὰ καὶ μετὰ σεβασμὸν στὴν ἀλήθειαν καὶ στὴν γνώμην τοῦ ἄλλου.

Τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν εἶναι ὑπερήφανον γιὰτὸ Ἰ. Καρμύρη ὑπῆρξε καθηγητῆς του καὶ θὰ θυμᾶται μετὰ εὐγνωμοσύνην τὸ πολύτιμον ἔργον του ἀλλὰ καὶ τὴν μεγάλην δωρεὰν ποὺ ἔκανε μετὰ τὴν διαθήκην του πρὸς τὸ Πανεπιστήμιόν μας.

Ἄς ἀποτελέσει ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου αὐτοῦ δασκάλου πόνος προσανατολισμοῦ καὶ πρότυπον χρηστοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ ἀνθρώπου ποὺ τόσο μεγάλη ἀνάγκη ἔχει ἡ χώρα μας αὐτὲς τὶς δύσκολες στιγμὰς».

3. Προσφώνησις τοῦ Κοσμητοροῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Καθηγητοῦ κ. Βασιλείου Τσάκωνα:

«Ἡ σημερινὴ σύναξις μᾶς δίδει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀνατρέξωμεν νοερὰ καὶ νὰ σκιαγραφήσωμεν μίαν ἀπὸ τὶς ὡραίας καὶ θεολογικῶς γόνιμες μορφὰς, ποὺ ἐδέσποσαν εἰς τὸ θεολογικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν στερέωμα τῶν τελευταίων πενήντα ἐτῶν, τὸν ἀείμνηστον καὶ σεβαστὸν Καθηγητὴν καὶ Διδάσκαλον Ἰωάννην Καρμίρην.

Ἀρμοδιότεροι ἐμοῦ ἐκλεκτοὶ συνάδελφοι θὰ μᾶς δώσουν τὸ στίγμα τῆς θεολογικῆς πρωτοτυπίας καὶ συμβολῆς τοῦ Καθηγητοῦ Ἰωάννου Καρμύρη σὲ βασικοὺς τομεῖς τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας.

Ὡς Κοσμητὼρ τῆς Σχολῆς, τὴν ὁποίαν πράγματι ἐλάμπρυνεν ὁ ἀείμνηστος Διδάσκαλος, διερχομένω τὰ αἰσθήματα ὅλων τῶν διδασκάντων καὶ εὐρισκομένων ἀνάμεσά μας καὶ διδασκόντων εἰς τὴν Σχολὴν, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἐπισημάνω τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας ἀρετάς, διὰ τῶν ὁποίων ἐκοσμεῖτο ὁ καθηγητῆς Ἰωάννης Καρμύρης καὶ τὰς ὁποίας κατέθεσεν, ὡς πιστὸς οἰκονόμος τῆς Χάριτος τοῦ Κυρίου του καὶ Κυρίου μας εἰς τὸν βωμὸν τοῦ καθήκοντος πρὸς ἐπιτέλειαν

ἔργου ἀγαθοῦ, τὸ ὁποῖον ὡς πολύτιμον παρακαταθήκην ἀφήκεν εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς ὄλους τοὺς ἐπιγιννομένους.

Ἡ παραδειγματικὴ ἀφοσίωσίς του μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς — καὶ ἀπῆλθεν ἐκ τοῦ γεώδους σκηνώματος τῆς ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως πλήρης ἡμερῶν — εἰς τὸ ἔργον του, ἡ ἀκαταπόνητος ἐργατικότητά του, ἡ περὶ τὴν πίστιν καὶ τὰ Δόγματα τῆς Ἐκκλησίας μας ἀκριβῆς προσήλωσίς του, ἡ μετὰ μόχθου προσπάθειά του πρὸς διάδοσιν τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν πίστεως καὶ ἡ βιωματικὴ ἔκφρασις αὐτῆς τῆς πίστεως τῶν Ὁρθοδόξων εἰς τὸν καθ' ἡμέραν βίον του ἀποτελοῦν τὴν ἱεράν πανοπλίαν, μετὰ τὴν ὁποῖαν ὁ ἀείμνητος Διδάσκαλος ἐθωρακίσθη καὶ διήλθε τὸν βίον του.

Ἡ πίστις του εἰς τὸν ἐν Τριάδι Θεὸν ὑπῆρξεν ἀκλινῆς καὶ γνησία καὶ μετὰ αὐτὴν ἀντιμετώπισε τὰς θλίψεις καὶ τοὺς πόνους τοῦ κόσμου. Καὶ ἐπόνεσεν ὑπερβαλλόντως ὁ σεμνὸς διδάσκαλος, ὅμως δὲν κατεβλήθη ὑπὸ τοῦ πόνου, ἀλλ' ἐνίκησεν αὐτὸν κατὰ τὴν ἐντολήν τοῦ Κυρίου "θλίψιν ἐν τῷ κόσμῳ ἔξετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε", πρόθυμος πάντοτε νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, λέγων "ἰδοὺ ὁ δούλος Σου, γεννηθῆτω Σοι, ὡς θέλεις, Κύριε".

Ὁ ἀείμνητος Καθηγητῆς, ὁ σήμερον τιμώμενος, ἠγάπα τοὺς φοιτητάς του καὶ δι' ὄλων τῶν δυνάμεών του προσεπάθει νὰ βοηθήσῃ αὐτοὺς κατὰ τρόπον συγκινητικόν. Καὶ ἔτσι συνεισέφερε τὰ μέγιστα διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ φυτωρίου ἐκείνου, τὸ ὁποῖον θὰ προητοίμαζε τὰ νέα στελέχη τῆς Σχολῆς ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους διδασκάλους τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας.

Ὁ καθηγητῆς Ἰωάννης Καρμίρης δὲν ὑπῆρξε μόνον ἐρευνητῆς καὶ διδάσκαλος, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρὰ καὶ ἔντονος θρησκευτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ προσωπικότης. Δὲν ἦτο ἐγκεφαλικὸς θεολόγος, ἀλλὰ πνευματικὸς ἄνθρωπος, ἐκφραστῆς τοῦ Ὁρθοδόξου ἡθους καὶ συνεχιστῆς τῆς Ὁρθοδόξου παραδόσεως, ἡ ὁποία ὁλονὲν καὶ περισσότερον ἀποτελεῖ τὸν στόχον διὰ τοὺς πανεπιστημιακοὺς διδασκάλους παράλληλα πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τῆς θεολογίας, παρὰ τὰ περὶ τοῦ ἀντιθέτου κατὰ καιροὺς λεγόμενα, δηλαδὴ ὅτι ἡ Θεολογικὴ ἐπιστήμη ἔμεινε νοησιαρχικὴ καὶ μακρὰν τοῦ Ὁρθοδόξου βιώματος. Ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουν πανεπιστημιακοὶ διδάσκαλοι, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται διὰ τὴν δόξαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἀνάμεσά τους καὶ ὁ Καθηγητῆς Ἰωάννης Καρμίρης, ὁ ὁποῖος προμαχῶν τῶν δικαίων τῆς Ἐκκλησίας καὶ γενικώτερον τῆς Ὁρθοδοξίας εὐθαρσῶς ὑπερημύνετο αὐτῶν εἰς πάντα τόπον καὶ χρόνον.

Μετὰ εὐγνώμονα αἰσθήματα καὶ βιώματα ἀληθοῦς μαθητείας ὄλοι οἱ μαθηταὶ του θὰ ἐνθυμούμεθα τὸν γλυκύν, τὸν πρῶτον καὶ προσηνῆ

διδάσκαλον, ἐκ τοῦ ὁποίου, ὡς ἀπὸ πηγῆς ζώντος ὕδατος, ἀνέβλυζον ῥήματα ζωῆς αἰωνίου καὶ θὰ θεωρῶμεν ἐαυτοὺς εὐτυχεῖς διότι ἐμαθτεύσαμεν παρὰ τοὺς πόδας του καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος τοῦ θεολογικοῦ του πλοῦτου ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. Ἡ δὲ Σχολὴ θὰ σεμνύνεται διὰ τὸν ἀείμνηστον Καθηγητὴν, ὁ ὁποῖος, ὄση αὐτῷ δύναμις, εἰργάσθη διὰ τὸ μεγαλεῖόν της καὶ τὴν αἴγλην της καὶ ἐπραξεν ὅλα αὐτὰ πρὸς δόξαν τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

4. Προσφώνησις τοῦ Προέδρου τοῦ Τμήματος Θεολογίας Καθηγητοῦ κ. Χρήστου Βούλγαρη:

«Παρῆλθεν ἤδη ἔτος, περὶπου, ἀπὸ τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας τοῦ ἀειμνήστου Ἐπιτίμου Καθηγητοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἰωάννου Ν. Καρμίρη. Καὶ ἰδοὺ, συνάδελφοι καὶ μαθηταὶ καὶ διάδοχοι αὐτοῦ συνήλθομεν σήμερον, ἐν τῇ Μεγάλῃ Αἰθούσῃ τοῦ Πανεπιστημίου, τελοῦντες ἐπιστημονικὸν μνημόσυνον καὶ ἀποτίοντες φόρον τιμῆς, εὐγνωμοσύνης καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὸν κοιμηθέντα Διδάσκαλον καὶ θεμελιωτὴν τῆς νεωτέρας περιόδου τῆς Ὁρθόδοξου Θεολογικῆς σκέψεως παρ' ἡμῖν τε καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Ὁρθοδοξίαν.

Πράγματι, διὰ ν' ἀντιληφθῆ τις τὸ μέγεθος καὶ τὴν σπουδαιότητα τῆς προσφορᾶς τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, γενικώτερον καὶ τὴν Θεολογίαν, εἰδικώτερον, πρέπει νὰ συγκρίνῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ πρὸς τὸ ἔργον παλαιότερων θεολόγων. Διὰ τοῦ Ἰωάννου Καρμίρη, ἡ Ὁρθόδοξος Θεολογία, καὶ δὴ ἡ Δογματικὴ ἀπελευθεροῦται καὶ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τᾶς δυτικὰς θεολογικὰς ἐπιδράσεις καὶ δὴ τὴν λατινικὴν καὶ ἀνατοποθετεῖται ἐπὶ τῆς βάσεως τῆς συνοδικῆς καὶ πατερικῆς παραδόσεως καὶ τοῦ ἀσκητικοῦ ιδεώδους. Κύριον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ ἔργου τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἱστορικῆς πραγματικότητος, θεώρησις τῶν ἐπὶ μέρους πτυχῶν τῆς Θεολογίας, ἀφοῦ, κατ' αὐτόν, ὡς συνήθιζε νὰ λέγῃ, ἡ Θεολογία εἶναι τῆς Ἐκκλησίας καὶ οὐχὶ τῶν καθηγητῶν, ὡς συμβαίνει παρὰ τῷ Προτεσταντισμῷ, ὅπου ἕκαστος, «θεολόγος» διατυπώνει ἴδιον θεολογικὸν σύστημα καὶ ἴδιαν διδασκαλίαν. Τὸ Ὁρθόδοξον θεολογικὸν φρόνημα τοῦ Καθηγητοῦ Ἰωάννου Καρμίρη ἦτο ταυτὸν πρὸς τὸ Ὁρθόδοξον ἐκκλησιαστικὸν αὐτοῦ φρόνημα, διὸ καὶ οὐδεμία ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ μελετῶν στερεῖται συνοδικῆς καὶ πατερικῆς θεμελιώσεως. Κατὰ τὸν ἀείμνηστον Καθηγητὴν, ἡ Θεολογία δὲν εἶναι ἐλεύθερος καὶ ἀνεξέλεγκτος στοχασμός, ὡς δυστυχῶς παρατηρεῖται σήμερον εἰς τινα, μικράν, εὐτυχῶς, μερίδα, ὡς «νεορθόδοξων» αὐτοαποκαλουμένων καὶ

διαφημιστικῶς θεολογούντων, ἀλλ' ἡ καταγραφή καὶ ἔκθεσις καὶ διατύπωσις τῆς διὰ μέσου τῶν αἰῶνων σωζούσης ἱστορικῆς ἐμπειρίας τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἄνευ «οἰκουμενικῶν» παραχωρήσεων καὶ δολίων συμβιβασμῶν, οἱ ὅποιοι ἀλλοιώνουν καὶ παραχαράσσουν τὴν συνείδησιν αὐτῆς, ὡς αὕτη ἐξεφράσθη συνοδικῶς καὶ πατερικῶς. Διὰ τῶν ἐμπεριστατωμένων ἐρευνῶν του ἐπὶ τῶν πηγῶν τῆς Ὁρθοδόξου θεολογικῆς παραδόσεως, ὁ Καθηγητῆς Ἰωάννης Καρμίρης κατέδειξεν, ὅτι μόνον ἡ συνείδησις τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας κατανοεῖ ὀρθῶς καὶ ἐκφράζει ἀλαθῆτως τὴν ἱστορικὴν θεῖαν ἀποκάλυψιν, τὴν ὁποῖαν καὶ ἀνανεοῖ διαρκῶς βιοῦσα αὐτὴν διὰ τῆς συμμετοχῆς καὶ προσφορᾶς τῶν ἱερῶν Μυστηρίων.

Ἄλλὰ διὰ τὸ καθόλου θεολογικὸν αὐτοῦ ἔργον, θὰ ὀμιλήσουν ἐν συνεχείᾳ συναδελφοί, διακονοῦντες εἰς τὸν αὐτόν, ὡς καὶ ὁ ἀείμνηστος Καθηγητῆς, κλάδον. Ὁ ὀμιλῶν ἀρκεῖται μόνον νὰ ἐκφράσῃ, ὡς Πρόεδρος καὶ ἐκπρόσωπος τοῦ Τμήματος Θεολογίας, τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν τῶν νεωτέρων εἰς τὸν ἀείμνηστον Ἐπίτιμον Καθηγητὴν, νὰ ὑπογραμμίσῃ τὸ μέγα καὶ δυσαναπλήρωτον κενόν, τὸ ὁποῖον ἄφησεν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν ἢ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἀποχώρησις αὐτοῦ καὶ νὰ τονίσῃ, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Θεολογία θὰ διατηρήσῃ ὡς πολῦτιμον θησαυρὸν τὰς πολυαριθμούς καὶ περισπούδαστους μελέτας αὐτοῦ, χάρις εἰς τὰς ὁποίας τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατεγράφη ἤδη χρυσοῖς γράμμασιν εἰς τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Θεολογίας.

Τοῦ Ἐπίτιμου Καθηγητοῦ Ἰωάννου Ν. Καρμίρη, εἴη αἰωνία ἡ μνήμη.

Τῆ 24ῃ Φεβρουαρίου 1993».

5. Προσφώνησις τοῦ Προέδρου τοῦ Τμήματος Ποιμαντικῆς Καθηγητοῦ κ. Ἡλίας Βουλγαράκη:

«Πολὸς ὁ λόγος σήμερα ἐξ αἰτίας τοῦ ἐπιστημονικοῦ μνημοσύνου τοῦ ἀειμνήστου μεγάλου γέροντα τῆς ἐπιστήμης τῆς Δογματικῆς. Ἀσκητῆς τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς γήϊνης βιοτῆς του θεράπευσε τὸν Κύριό του, περισσότερο ἀπὸ ἄλλοτε, μὲ τὸ λόγο τῆς προσευχῆς καὶ μὲ τὸ λόγο τῆς θεολογίας.

Ἀπὸ πάντα «ἐγύμναζε τὸν λόγον τῆς ἀληθείας», ὅπως λέει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, γιὰ νὰ «ἐπιγινώσκῃ τὸ οἰκεῖον καὶ τὸ ἀλλότριον». Εἶχε ἀπόλυτη συνείδηση, ὡς ὑποτακτικὸς τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου, ὅτι «δυσθῆρατός ἐστιν ὁ τῆς ἀληθείας λόγος, ῥαδίως δυνάμενος ἐκφυγεῖν τοὺς μὴ προσέχοντάς».

Ἡ γυμνασία τοῦ λόγου αὐτοῦ τῆς ἀλήθειας, ἦταν τὸ πάγιο μέλημά του, ἅμεσα ὁμως συνδεδεμένη μὲ τὴν ἱερουργία τῶν «εὐπροσδέκτων τῷ Θεῷ ἀγαθῶν ἔργων».

Πάνω σ' αὐτὰ τὰ πνευματικὰ θεμέλια πύργωσε ὁ μακαριστὸς Καθηγητῆς τὸ θεολογικὸ του ἔργο εἰσκομίζων καὶ συνανθρώπων σ' αὐτὸ λίθους ἀληθείας σμιλεμένους μὲ περίσσεια ψυχῆς καὶ ὀξύνοια πνεύματος. Ἐπιστέγασμα δὲ τῆς οἰκοδομῆς του καὶ ταυτόχρονα φάρος γιὰ τοὺς ὁδοιπόρους τῆς θεολογίας ὑπῆρξε τὸ ἔργο του «Ἡ παγκοσμιότης τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας». Ἄν αὐτὸ μόνον ὑπῆρχε, θὰ ἐξαρκούσε νὰ περάσει ὁ δάσκαλος στὴ χορεία τῶν Πατέρων.

Ἡ μνήμη του ὡς πιστοῦ τέκνου τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὡς ὑποδειγματικοῦ διδασκάλου τῆς θεολογίας ἅς εἶναι γιὰ ἔτη πολλὰ καθοδηγὸς στοὺς παρόντες καὶ στοὺς ἐπερχόμενους».

6. Ὁμιλία τοῦ Καθηγητοῦ κ. Κωνσταντίνου Σκουτέρη: «Ἡ Ὁρθόδοξος καὶ Διαχριστιανικὴ μαρτυρία τοῦ Καθηγητοῦ Ἰωάννου Ν. Καρμίρη».

«Σεβασμιώτατε ἐκπρόσωπε τοῦ Μακαριωπάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Κυρίου Σεραφεῖμ,

Σεβασμιώτατοι,

Κύριε Πρύτασι,

Κύριοι Ἀκαδημαῖκοί,

Κύριοι Συνάδελφοι,

Κυρίες καὶ Κύριοι,

α) Ὁ Ἰωάννης Καρμίρης, ἰδιάζουσα προσωπικότης.

Ὁ ἀείμνηστος Ἰωάννης Καρμίρης ὑπῆρξε ἀναντιρρήτως ἰδιάζουσα προσωπικότης, τῆς ὁποίας ἡ παρουσία ἄφησε ἔντονα ἔχνη, ὄχι μόνον στὰ θεολογικὰ πράγματα τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ στὶς εὐρύτερες θεολογικὲς ζυμώσεις καὶ ἀναζητήσεις, οἱ ὁποῖες σφράγισαν τὴν χριστιανικὴ οἰκουμένη τὶς τελευταῖες δεκαετίες. Προσωπικότης μὲ ἀκτινοβολία στὸν Ὁρθόδοξο κόσμον, ἦταν σεβαστὸς καὶ ἔχαιρε ἐπίσης μεγάλῃς ἐκτιμῆσεως σὲ διαχριστιανικὰ περιβάλλοντα. Μὲ τὸ γραπτὸ του λόγο, μὲ τὴ ζωντανὴ συμμετοχή, μὲ τὴν ἐν γένει ἐπιστημονικὴ του συγκρότηση, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ ἦθος καὶ τὴν ἀπαράμιλλη ἀφοσίωσή του καὶ τὸ πάθος του γιὰ τὴ θεολογία ἐδίδαξε, «ἔργω τε καὶ λόγῳ», γιὰ ἐξῆντα ὀλόκληρα χρόνια καὶ ἔδωσε τὸ μέτρο τῆς Ὁρθόδοξου μαρτυρίας στοὺς ἐγγὺς καὶ στοὺς μακρὰν.

Ὁ μελετητῆς τοῦ ἔργου του θὰ μποροῦσε ἀνεπιφύλακτα νὰ βεβαιώσῃ ὅτι ὁ ὄλος θεολογικὸς προσανατολισμὸς τοῦ Ἰωάννου Καρμίρη εἶχε σταθερὰ καὶ ἐπίμονα δυὸ σημεία ἀναφορᾶς: Τὴν Ὁρθόδοξη αὐτοσυνειδησία καὶ τὴ μαρτυρία στὴ χριστιανικὴ οἰκουμένη. Μελέτες του, ὅπως: «Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας», «Ὁρθόδοξος Ἐκκλησιολογία» κ.ά., ἀποτελοῦν ἀσφαλῶς κριτήρια Ὁρθοδόξου παραδόσεως καὶ φρονήματος. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πάλι πλευρὰ μελέτες του, ὅπως «Ὁρθοδοξία καὶ Προτεσταντισμὸς», «Ὁρθοδοξία καὶ Ρωμαιοκαθολικισμὸς», καὶ μιὰ δόκληρη συλλογὴ ἀπὸ σχετικὲς μὲ τοὺς θεολογικοὺς διαλόγους πραγματεῖες, προσδιορίζουν τὸ μέγεθος, τὴ σημασία, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐθύνη τῆς Ὁρθοδόξου θεολογίας νὰ καταθέσῃ μὲ ἐπίγνωση τὸ λόγο της, σὲ μιὰ ἐποχὴ ρευστότητος καὶ ἀναζητήσεων.

Θὰ ἦταν ἀσφαλῶς λάθος νὰ περιορισθῆ ἡ σημερινὴ σκιαγράφηση τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου, καὶ νὰ ἐξαντληθῆ τὸ κεφάλαιο τῆς συμβολῆς του στὶς διορθόδοξες καὶ διαχριστιανικὲς ἐξελίξεις, σὲ μιὰν ἀπλὴ καταγραφὴ ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων, συμμετοχῶν σὲ διεθνῆ συνέδρια ἢ ἀκόμη σὲ μιὰν ἀπαρίθμηση τῶν πολλῶν τιμητικῶν διακρίσεων, οἱ ὁποῖες κατὰ καιροὺς τοῦ ἔγιναν.

β) Τὸ ἦθος τῆς θεολογικῆς του μαρτυρίας.

Πέρα ἀπ' αὐτὰ ὁ Ἰωάννης Καρμίρης ἐπέβαλε ἓνα ἦθος θεολογικῆς μαρτυρίας. Δὲν γνώριζε ἀμφιταλαντεύσεις, ἀλλὰ πάντα στὴ θεολογικὴ του διακονία ὑπῆρχε ἰσορροπία καὶ διάθεση ἀπροκατάληπτη. Ἐγκρατῆς ὁ ἴδιος τῆς δογματικῆς παραδόσεως, ὅπως αὐτὴ ἀποτυπώθηκε στὶς συνοδικὰς ἀποφάσεις καὶ ὅπως ἡ πατερικὴ συνείδηση τὴν κατέγραψε, δὲν ἔβλεπε ἄλλο δρόμο στὸ θεολογικὸ του ἔργο ἀπὸ τὴν εὐσυνείδητη καὶ ἐνσυνείδητη προβολὴ τοῦ θησαυροῦ, τὸν ὁποῖο “ἔχομεν... ἐν ὀσπρακίνοις σκεύεσιν” (1 Κορ. 4: 7).

Ἄν θὰ ἐπιχειροῦσε νὰ δώσῃ κανεὶς μιὰ πρώτη ἀποτίμηση τῆς προσωπικότητος τοῦ Ἰωάννου Καρμίρη καὶ ἂν θὰ ἤθελε νὰ καταγράψῃ τὸν βαθύτερο λόγο τῆς σχέσεώς του μὲ τὴν Ὁρθοδοξία καὶ τὴ χριστιανικὴ οἰκουμένη, ἀνεπιφύλακτα νομίζω θὰ μποροῦσε νὰ σημειώσῃ, ὅτι τὴ στάση τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου τὴν προσδιώριζε πάντα συνέπεια καὶ σταθερότης. Ὁ Καρμίρης ὑπῆρξε σ' ὅλη τὴ μακρὰ πορεία τῆς ζωῆς του, “οἷος τὸν λόγον τοιόσδε καὶ τὸν τρόπον καὶ οἷος τὸν τρόπον τοιόσδε καὶ τὸν λόγον”. Ἡ ἀπόλυτη συμφωνία λόγου καὶ ἔργου, θεολογίας καὶ προσφορᾶς στὴν Ἐκκλησία ἦταν στάση ζωῆς τὴν ὁποία ἀκολούθησε πιστὰ, χωρὶς ταλαντεύσεις καὶ ἐνδοιασμοὺς σ' ὀλόκληρη τὴ ζωὴ του. Ποτὲ δὲν ὑπῆρξε μονιστικὰ θεωρητικὸς στοχαστής,

οὔτε βέβαια συμβιβάστηκε μὲ ἐφήμερες καταστάσεις. Κινήθηκε μέσα στὰ διορθόδοξα καὶ διαχριστιανικὰ περιβάλλοντα ὄχι μὲ ἀκαμψία, οὔτε βέβαια μὲ νοστοροπία συμβιβασμοῦ, ἀλλὰ μὲ τὴ βεβαιότητα καὶ πίστη στὴν πατερικὴ παράδοση.

γ) Ἡ παράδοση, δημιουργικὴ εὐθύνη.

Ὁ Καθηγητὴς Ἰωάννης Καρμίρης ὑπῆρξε ἀναμφίβολα παραδοσιακός, δηλ. ἀφωσιωμένος στὴ θεολογία καὶ στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Τὸν συνείχε ἡ βεβαιότητα ὅτι στὴν Ἐκκλησία καὶ μόνο ἔχει δοθῆ τὸ πλήρωμα τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως. Ἡ ὅποια προσπάθειά του νὰ συζητήσῃ σύγχρονα διορθόδοξα καὶ διαχριστιανικὰ προβλήματα εἶχε σταθερὰ σὰν κρηπίδα τῆς ἑαυτοῦ ἀποστόλων τὸ κήρυγμα καὶ τῶν πατέρων τὰ δόγματα. Ἡ παράδοση ὑπῆρξε ἀδιάκοπα τὸ κριτήριό του. Προβλήματα ποῦ ἀναφύονταν στὸν Ὁρθόδοξο κόσμον πίστευε ὅτι μπορούσαν νὰ βροῦν τὴ λύση τους μόνο μέσα ἀπὸ τὸ λόγο τῆς παραδόσεως καὶ ἡ παρουσία τῶν Ὁρθοδόξων σ' ὅποιοδήποτε διαχριστιανικό forum ἦταν βέβαιος ὅτι νομιμοποιεῖται σὰν συνεπὴς προβολὴ καὶ μαρτυρία τοῦ λόγου τῆς παραδόσεως.

Ἡ παράδοση γιὰ τὸν Καρμίρη δὲν ἦταν, ὅπως εἶναι γιὰ πολλοὺς, ὑποκατάστατο ἀνεπαρκείας, ἀλλὰ ἐνσυνείδητη ἐπιλογή καὶ δημιουργικὴ εὐθύνη. Ἦταν ὑπαρξιακὰ πεπεισμένος ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη θεολογία καὶ παράδοση εἶναι οὐσιαστικὰ ἔννοιες ταυτόσημες. Ἡ εὐθύνη ἐπομένως τῆς συγχρόνου θεολογίας εἶναι νὰ δώσῃ τὸ μέτρο τῆς διδασκαλίας τῶν πατέρων στὴ σύγχρονη πραγματικότητα. Πίστευε, μαζὶ μὲ τὸ φίλο του ἀείμνηστο π. Γεώργιο Φλωρόφσκυ, ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ Ὁρθοδόξου κόσμου βρίσκεται σ' ἓνα δημιουργικὸ ἀναβαπτισμό στὸ φρόνημα τῶν πατέρων.

δ) Ἀναβίωση τοῦ πατερικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Ὁ Καρμίρης ἐργάστηκε ὅσο λίγοι γιὰ τὴν ἐπαναφορὰ τῶν πατέρων στὸ προσκήνιο τῆς σύγχρονης Ὁρθοδόξου θεολογίας. Ὅχι μόνον ὁ ἴδιος ἐργάστηκε γιὰ τὴν ἀναβίωση τοῦ πατερικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ὠδήγησε πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή. Ἐβλεπε ὅτι ἡ δημιουργία πατερικῆς συνειδήσεως, γνησίου δηλ. πατερικοῦ ἠθους καὶ φρονήματος, μπορούσε νὰ ἐλευθερώσῃ τὶς κατὰ τόπους Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες ἀπὸ τὸ πλέγμα τοῦ σωβινισμοῦ καὶ τοῦ ἔθνοφυλετισμοῦ, τὸ ὅποιο κυριολεκτικὰ τὶς ταλάνισε τὸν περασμένο αἰῶνα. Ἡ πατερικὴ προοπτικὴ δημιουργοῦσε τὰ ἀναγκαῖα ἐκεῖνα ἀντισώματα, ὥστε οἱ ἐπὶ μέρους Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες νὰ συνειδητοποιήσουν, ὅπως ὁ ἴδιος ἔλεγε, ὅτι «εἶναι ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν καθολικότητα

τῆς Ἐκκλησίας τὸ τοπικιστικὸν καὶ ἐθνικιστικὸν πνεῦμα καὶ αἱ φυλετικαὶ διακρίσεις τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν, αἵτινες δέον νὰ ζῶσι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ ἀπολύτῳ ἐνότητι τῆς μιᾶς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τοῦ ἐνὸς σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῇ μυστικῇ κοινωνίᾳ τοῦ πληρώματος τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ζωὴ ἐν Χριστῷ καὶ κοινωνία ἀγάπης καὶ ἐνότητος ἐν ἐλευθερίᾳ¹.

ε) Ἡ ἐκκλησιολογία.

Ἡ σπουδὴ τῶν πατέρων ὠδήγησε ἀναπόφευκτα τὸν Καρμίρη στὴν ἐκκλησιολογία, στὸ μείζον αὐτὸ θέμα τῆς ὄλης ἐπιστημονικῆς του ἐνασχολήσεως. Ἦταν πεπεισμένος ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλος ὅτι, σὲ μιὰ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία διεγράφοντο νέες προοπτικές, τόσο στὶς σχέσεις τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὅσο καὶ στὶς οἰκουμενικὰς ἀναζητήσεις τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἡ ἐκκλησιολογία εἶναι ἡ ἀναγκαία ἐκείνη βάση γιὰ μιὰ ὑπεύθυνη καὶ τελεσφόρος μαρτυρία. Ἡ ἐκκλησιολογία, ἡ ἐνασχόληση δηλ. μὲ τὴν αἰωνία ὑπαρξὴ τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὴν ἱστορικὴ τῆς φανέρωση καὶ μὲ τὴν ἐσχατολογικὴ τῆς δόξα καὶ μεταμόρφωση, ἀποτελεῖ τὸ νευραλγικώτερον θέμα τῆς θεολογικῆς σκέψεως καὶ κατὰ συνέπεια κρίσιμο κεφάλαιο "αὐτοσυνειδησίας" καὶ "αὐτομαρτυρίας".

Ὅποιαδήποτε προσπάθεια γιὰ σύσφιξη τῶν σχέσεων τοῦ Ὁρθοδόξου κόσμου καὶ ὁποιαδήποτε αἰσιδόξη προοπτικὴ γιὰ οἰκουμενικὴ ἐπικοινωνία θὰ ἔπεφτε στὸ κενὸ ἂν δὲν στηριζόταν σὲ μιὰ συγκροτημένη ἐκκλησιολογικὴ συναίσθηση. Ὁ Ἰωάννης Καρμίρης ἐβλεπε στὰ μηνύματα τῶν καιρῶν τὴν πρόκληση γιὰ ἐγρήγορηση, γιὰ ἐργασία, γιὰ ἐπιστροφή στὶς πηγές, γιὰ δυναμικὴ καὶ ἀπροκατάληπτη προβολὴ τοῦ Ὁρθοδόξου λόγου. Ἡ προβολὴ αὐτὴ θὰ μπορούσε νὰ ἔχῃ ἀπήχηση σ' ἓνα διεσπασμένο κόσμο ἂν μὲ ἐνάργεια καὶ εὐθύτητα θὰ ἀνεδύετο ὡς ἀπαύγασμα ἐκκλησιαστικῆς ἐπιγνώσεως. Ἡ ἐκκλησιολογία τοῦ Καρμίρη εἶναι μιὰ ἐπίμονη προσπάθεια νὰ καθορισθοῦν κριτήρια, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀποστολικοῦ καὶ πατερικοῦ κηρύγματος. Ἐδῶ ἐγκεῖται ἡ μεγάλη συμβολὴ του. Μὲ τὸν τρόπο του ἐπέβαλε ἓνα θεολογικὸ φρόνημα, ἔδωσε τὸ προβάδισμα στὴν ἐκκλησιολογία καὶ ἀναγνώρισε ὅτι ἀποτελεσματικὴ προσέγγιση τῶν διορθοδόξων καὶ διαχριστιανικῶν θεμάτων δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ παρὰ μόνο ἂν προηγηθῇ σοβαρὸ ἐκκλησιολογικὸ ἔργο.

1. Ὁρθόδοξος Ἐκκλησιολογία, Ἀθήναι 1973, σσ. 302-303.

στ) Ὁ διάλογος ὡς μαρτυρία καὶ εὐθύνη.

Ὁ Καρμίρης ἐβλεπε ὅτι ὁ σύγχρονος διάλογος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου εἶναι εὐκαιρία μαρτυρίας τῆς Ὁρθοδόξου θεολογίας. “Διὰ τοῦ διαλόγου τούτου”, σημειώνει χαρακτηριστικά, “ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπιζητεῖ νὰ προβάλλῃ εἰς τὸν ἐκτὸς αὐτῆς χριστιανικὸν κόσμον τοὺς θησαυροὺς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ ζωῆς καὶ ἐπιτύχῃ συμφωνίαν ἐπὶ τῶν ὑφισταμένων μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν διαφορῶν, καὶ μάλιστα τῶν δογματικῶν... Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔχει διπλοῦν καθήκον, ἥτοι ἔνθεν μὲν νὰ διαφυλάξῃ τὴν «παρακαταθήκην» (Α΄ Τιμ. 6: 20) καὶ τὸν θησαυρὸν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς χάριτος, ὃν ἐκκληρονόμησεν ἀπὸ καὶ διὰ τῆς Ἀποστολικῆς Παραδόσεως, καὶ νὰ ὑπερασπίσῃ αὐτόν, ἔνθεν δὲ νὰ κηρύξῃ καὶ μεταδώσῃ αὐτὸν εἰς τὸν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς αὐτῆς κόσμον, «μαθητεύουσα» αὐτόν, ὡς ἀληθῆς «ἀπόστολος» (Ματθ. 28: 19), διὰ τῶν εἰς τὴν διάθεσίν της μέσων καὶ μάλιστα διὰ τοῦ διαλόγου”².

Ἡ θετικὴ ἀνταπόκριση τοῦ Ἰωάννου Καρμίρη στὴν πρόκληση τοῦ διαλόγου εἶναι εὐεξηγήγητη καὶ ἑναρμονίζεται πλήρως πρὸς τὶς πατερικὰς καὶ ἐκκλησιοκεντρικὰς του καταβολὰς. Ὁ διάλογος δὲν συνιστᾷ γιὰ τὸν Καρμίρη παρέκλιση, ἀλλὰ ὑψίστη εὐθύνη καὶ ὑποχρέωση ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ εἶναι τῆς Ὁρθοδόξου θεολογίας, ἢ ὅποια βέβαια ποτὲ δὲν ὑπῆρξε μονόλογος καὶ ἀποκλειστικὰ ἐσωστρεφῆς. Στὴν οὐσία τῆς ἡ Ὁρθόδοξος θεολογία εἶναι διαλεκτικὴ, ἀφοῦ στηρίζεται στὸ μυστήριον τῆς θείας συγκαταβάσεως, σ’ αὐτὴ τὴν ὑπερνοῦν ἔξοδο τοῦ Θεοῦ γιὰ ἀναζήτηση καὶ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου (Λουκ. 19: 10). Εἶναι ἐντυπωσιακὸ μάλιστα ὅτι ὁ ἀείμνητος διδάσκαλος βρῖσκει τὸ διαλεκτικὸ στοιχεῖο ἀποτυπωμένο σ’ ὅλες τὶς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας³.

Ἐνῶ ὁμως ὁ Καρμίρης καταφάσκει στὸν διάλογο εἶναι ἀμείλικτος στὶς ὅποιες παραχαράξεις ἢ σὲ νοοτροπίες συμβιβασμῶν ἢ σὲ συζητήσεις ἐρήμην τῆς θεολογίας. Ὁ διάλογος εἶναι ὑποχρέωση, γιὰ τὴν ὑποχρέωση εἶναι ἡ μαρτυρία τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Ἡ ὀρθόδοξη ὁμως πίστη δὲν γνωρίζει πολιτικὰς καὶ διπλωματικὰς ὑστεροβουλίας, ἀλλὰ προβάλλεται “ἐν καθαρᾷ συνειδήσει” (1 Τιμ. 3: 9), “ἀνυποκρίτως” (1 Τιμ. 1: 5. 2 Τιμ. 1: 5. 1 Πέτρο. 1: 22). Μέσα ἀπ’ αὐτὴ τὴν διάσταση ἀντιλαμβάνεται κανεὶς γιὰ τὸν Καρμίρη δὲν μπορούσε νὰ ἀνεχθῇ τὴν

2. Ἰ. Ν. Καρμίρη, Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν διαλόγῳ μετὰ τῶν Ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν, Ἀθῆναι 1975, σ. 13.

3. Βλ. μν. ἔ., σσ. 10-11.

διάσπαση τοῦ διαλόγου σὲ “διάλογο ἀγάπης” καὶ “διάλογο ἀληθείας”. Ἦταν κατηγορηματικός: “κατ’ οὐσίαν δὲν ὑπάρχει διάλογος ἀγάπης, ἄνευ τοῦ διαλόγου τῆς ἀληθείας”. Μόνο “ἀληθεύοντες ἐν ἀγάπῃ” (Ἐφ. 4: 15) μπορούμε νὰ προχωρήσουμε στὸν θεολογικὸ διάλογο τῆς ἀληθείας, ἀφοῦ ἡ ἀλήθεια εἶναι ἡ οὐσία τῆς ἀγάπης. Ἐτσι ὁ λεγόμενος “διάλογος τῆς ἀγάπης” ἔχει προφανῶς εἰσαγωγικὸ καὶ μόνον χαρακτήρα, χρησιμοποιεῖται δὲ γιὰ προλείανση τοῦ ἐδάφους καὶ δὲν μπορεῖ ποσῶς νὰ ὑποκαταστήσῃ τὸν θεολογικὸν διάλογο, ὁ ὁποῖος πρέπει σταθερὰ νὰ ἀποβλέπῃ στὴν ἔνωση τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου καὶ στὴ συνάξῃ του “ἀπὸ τῶν τεσσάρων ἀνέμων”⁴.

Στὴ μακρὰ πορεία τῆς ζωῆς του ὁ Ἰωάννης Καρμίρης ἐργάσθηκε ὅσο λίγοι, μὲ πιστότητα καὶ ἀφοσίωση, “ἄνευ πολεμικῆς καὶ κενολογίας”, γιὰ τὴν προβολὴ τῆς Ὁρθοδόξου θεολογίας καὶ τῆς Ὁρθοδόξου ζωῆς σ’ ἓναν ραγδαία μεταβαλλόμενο κόσμο. Τὸ ἔργο του αὐτὸ ἦταν ἔργο γραφίδος, ἀλλὰ παράλληλα καὶ ζωντανῆς προσωπικῆς συνεισφοράς, συνεχείας δηλ. προσώπων. Μαθητὲς τοῦ Ἰωάννου Καρμίρη βρίσκονται σ’ ὅλα τὰ μῆκη καὶ σ’ ὅλα τὰ πλάτη τοῦ κόσμου. Μὲ τὸν ἓνα ἢ μὲ τὸν ἄλλο τρόπο εἶναι φορεῖς τοῦ φρονήματος καὶ τοῦ πνεύματός του. Μὲ τὸν ἓνα ἢ μὲ τὸν ἄλλο τρόπο ἐργάζονται γιὰ νὰ γίνῃ πραγματικότες τὸ ὄραμά του ποῦ δὲν ἦταν ἄλλο ἀπὸ τὴν αὐθεντικὴν προβολὴ καὶ διακήρυξη τοῦ Ὁρθοδόξου λόγου.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Θὰ ἤθελα νὰ κλείσω τὴν ἀρχὴ μου ἀναφορὰ στὴ διορθόδοξη καὶ διαχριστιανικὴ μαρτυρία τοῦ ἀειμνήστου ἐπιτίμου Καθηγητοῦ καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἰωάννου Καρμίρη μ’ ἓνα σύντομο, ἐκτὸς ὅμως θέματος ἐπίμετρο. Ἡ προσφορὰ τοῦ Καρμίρη στὴν Ὁρθοδοξία καὶ στὴ χριστιανικὴ οἰκουμένη ἀσφαλῶς ὑπῆρξε πρωτίστως ἔργο ἰδικό του. Ὅμως στὸ ἔργο του αὐτὸ εἶχε θερμοὺς συμπαραστάτες στὸ ἴδιο τὸ οἰκογενειακό του περιβάλλον. Ὁ μακαριστὸς διδάσκαλος εὐτύχησε νὰ ἔχῃ σύζυγο ἀφωσιωμένη στὴν ἀποστολὴ του. Εὐτύχησε ἐπίσης νὰ περιβάλλεται ἀπὸ συγγενικὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα στάθηκαν κοντὰ του μὲ ἰλαρότητα, μὲ στοργὴ καὶ ἀξιοπρέπεια. Καὶ οἱ ἐγγὺς ἀλλὰ καὶ οἱ πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὄχι μόνον κατενόησαν καὶ ἐσεβάσθησαν τὸ ἔργο καὶ τὴ θεολογικὴ του κλήση, ἀλλὰ καὶ συμπαραστάθηκαν στὸν ἀείμνηστο ποικιλοτρόπως. Μέσα σ’ αὐτὸ τὸ πλαίσιο θὰ πρέπει νὰ ἀξιολογηθῇ, τόσο ἡ πνευματικὴ του προσφορὰ ὅσο καὶ ἡ διάθεση

4. Μν. ἔ., σ. 15 κ.έ.

ὄλης τῆς περιουσίας του στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν γιὰ τὴν προώθη-
ση τῶν θεολογικῶν γραμμάτων.

Ἔτσι ὁ Καρμίρης μέσα σ' ἓνα φυσικὸ περιβάλλον ἀρμονικῶν
σχέσεων, τὶς ὁποῖες ὁ ἴδιος οἰκοδόμησε, μπόρεσε νὰ πληροφορήσῃ τὴ
διακονία του. Ἡ θεολογικὴ του φωνὴ ἦταν πάντα ἡσυχὴ καὶ ἡρεμὴ,
ἔρρεε ὁμως σταθερὰ ὡς λαλὸν ὕδωρ. Ὅταν πλησίαζε ἐγγύτερα κα-
νεῖς τὸν Καρμίρη διαπίστωνε ὅτι ὁ θεολογικὸς του λόγος, ὁ ὁποῖος
ἐβγαίνει σεμνοπρεπέστατα, “ὡς ὕδωρ καταφερόμενον”, ἦταν στὴν οὐ-
σία “φωνὴ ὑδάτων πολλῶν”.

**7. Ὁμιλία τοῦ Καθηγητοῦ κ. Νικ. Μητσοπούλου: «Ἡ Ὁρθό-
δοξος δογματικὴ θεολογία καὶ ὁ Καθηγητὴς Ἰωάννης Καρμί-
ρης».**

«Σεβασμιώτατε ἐκπρόσωπε τοῦ Μακαριωτάτου,
Σεβασμιώτατοι,
Σεβαστοὶ Πατέρες,
Κύριοι Ἀκαδημαῖκοί,
Κύριε Πρύτανη,
Σεβαστοὶ καὶ ἀγαπητοὶ Συνάδελφοι,
Κυρίαί, Δεσποινίδες καὶ Κύριοι,

Ἡ Ὁρθόδοξος Δογματικὴ Θεολογία καὶ ὁ Καθηγητὴς Ἰωάννης
Καρμίρης εἶναι τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβεν ὁ ὁμιλῶν, ὅπως ἀναπτύ-
ξη ἢ ἀκριβέστερον κατὰ τινὰς πτυχὰς αὐτοῦ ἐπιγραμματικῶς καὶ μόνον,
τοῦ χρόνου μὴ ἐπιτρέποντος ἐκτενὴ ἀνάπτυξιν, παρουσιάσῃ, κα-
τὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν 24ην Φεβρουαρίου, ἡμέραν καθ' ἣν ἡ Ἐκ-
κλησία μας τιμᾷ τὴν μνήμην τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

Καὶ ἀναγκαῖον ἴσως εἶναι, ὅπως διευκρινισθῇ ὅτι, ὅτε πρὸ ὀλί-
γων μηνῶν ἢ ὑπὸ τοῦ Τμήματος Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ὀριοθεῖσα Τριμελὴς Ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν
Συναδέλφων Κωνσταντίνου Σκουτέρη καὶ Ξενοφῶντος Παπαχαρα-
λάμπους καὶ τοῦ ὁμιλοῦντος πρὸς ὀργάνωσιν ἐκδηλώσεως εἰς μνήμην
τοῦ Καθηγητοῦ καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἰωάννου Καρμίρη, ὥριζε τὴν 24ην
Φεβρουαρίου ὡς ἡμέραν ἐπιτελέσεως τῆς ἐκδηλώσεως, δὲν εἶχε κατὰ
νοῦν ὅτι τὴν 24ην Φεβρουαρίου ἦτο ἡ μνήμη τῆς Α' καὶ Β' εὐρέσεως
τῆς τιμίας Κεφαλῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

Καὶ ἤδη ἐπιτελοῦμεν τὸ Ἐπιστημονικὸν τοῦτο Μνημόσυνον κατὰ
τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἐν ἔτος καὶ 45 ἡμέρας

περίπου ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, 7ης Ἰανουαρίου 1992, καθ' ἣν ἐτελεῖτο ἡ ἐξόδιος Ἀκολουθία τοῦ ἀειμνήστου, ἡμέρας καὶ τότε τῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, καὶ τῆς ὀνομαστικῆς ἐορτῆς τοῦ ἐξ ἡμῶν μεταστάντος.

Ἡ Ὁρθόδοξος Δογματικὴ Θεολογία ἡ ἔχουσα ὡς Εἰσαγωγὴν αὐτῆς, οὕτως εἰπεῖν, τὴν Ἱστορίαν τῶν Δογμάτων, καὶ οὕσα συνδεδεμένη ἀρρηκτως μὲν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἠθικῆς Θεολογίας, στενῶς δὲ μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Συμβολικῆς Θεολογίας, ἀπετέλεσε τὸ ἀντικείμενον τῆς μακροχρονίου ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, τῆς εἰς πληθὺν συγγραμμάτων καὶ μελετῶν ἀποτυπωθείσης, καὶ τῆς διδακτικῆς προσφορᾶς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν τοῦ σήμερον τιμωμένου ἀειμνήστου διδασκάλου ἡμῶν Καθηγητοῦ Ἰωάννου Καρμίρη.

Ἡ Ὁρθόδοξος Δογματικὴ Θεολογία ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τοῦ Συστηματικοῦ τῆς Θεολογίας κλάδου, ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης Θεολογικῆς Ἐπιστήμης.

Ὁ Καθηγητὴς Ἰωάννης Καρμίρης ὁ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν διδάξας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν τὰ μαθήματα Ἱστορία τῶν δογμάτων, Δογματικῆ, Συμβολικῆ καὶ Χριστιανικῆ Ἠθικῆ γράφει: "Τὰ ἡμέτερα μαθήματα συνδέονται στενότατα πρὸς ἄλληλα, ἔχοντα κέντρον τὴν Δογματικὴν. Πράγματι", συνεχίζει ὁ Καθηγητὴς Καρμίρης, "τὰ τρία πρῶτα ἐξ αὐτῶν ἔχουσι κοινὸν τὸ ὑποκείμενον ἐρεῦνης, τ.ἔ. τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ δὴ ἡ Δογματικὴ ἀσχολεῖται περὶ τὴν οἰκοδομὴν καὶ συστηματικὴν διατύπωσιν τῶν δογμάτων τῇ ἐπικουρίᾳ ἔνθεν μὲν τῆς Ἱστορίας τῶν δογμάτων, τῆς παρακολουθούσης τὴν γένεσιν καὶ ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν ἐν τοῖς παντοίοις τῆς Παραδόσεως μνημείοις καὶ χρησιμευούσης οἷονεὶ ὡς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Δογματικὴν, ἐτέρωθεν δὲ τῆς Συμβολικῆς, τῆς ἐκτιθεμένης κυρίως τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διατύπωσιν τῶν δογμάτων ὑπὸ τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ προφυλαττούσης ἀπὸ τῶν ἑτεροδόξων ἐπιδράσεων.

Διαπιστοῦται ἄρα ταυτότης ὑποκειμένου τῶν τριῶν τούτων μαθημάτων, διαφερόντων κυρίως κατὰ τὴν μέθοδον, ἅτε τῆς μὲν Δογματικῆς χρησιμοποιοῦσης τὴν συστηματικὴν, τῆς δὲ Ἱστορίας τῶν δογμάτων τὴν ἱστορικὴν, καὶ τῆς Συμβολικῆς τὴν ἱστορικοσυγκριτικὴν μέθοδον. Ἡ δὲ Χριστιανικὴ Ἠθικὴ πειρωμένη νὰ διαμορφώσῃ τὸν ἠθικὸν βίον τῶν Χριστιανῶν συμφώνως πρὸς τὴν δογματικὴν πίστιν αὐτῶν, ἔχει πρὸς τὴν Δογματικὴν τὴν αὐτὴν περίπου σχέσιν, οἷαν τὰ ἔργα πρὸς τὴν πίστιν, ἢ πρᾶξις καὶ ζωὴ πρὸς τὴν θεωρίαν ἢ τὸ αἰτιατὸν πρὸς τὸ αἷτιον"⁵.

5. Ἰω. Καρμίρη, *Λόγος εἰσαγωγικὸς εἰς τὴν δογματικὴν, συμβολικὴν καὶ ἠθικὴν θεολογίαν*, Ἀθῆναι 1950 σ. 4.

Προσωπικῶς, ὀμιλοῦντες εἰδικώτερον περὶ τῆς στενῆς καὶ ἀρρήκτου σχέσεως τῆς Δογματικῆς καὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς, ὡς ταύτας τὰς ἐπὶ μέρους ἐπιστήμας θεραπεύοντες, ὑπογραμμίζομεν, ὅτι ἡ σχέσης αὕτη δηλοῦται ἐναργῶς διὰ τῶν ὄρων Δογματικῆ Θεολογία καὶ Ἠθικῆ Θεολογία, χρησιμοποιουμένων ἀντὶ τῶν ἀντιστοιχῶν ὄρων Δογματικῆ καὶ Χριστιανικῆ Ἠθικῆ.

Οἱ ὄροι Δογματικῆ Θεολογία καὶ Ἠθικῆ Θεολογία ὄχι μόνον δηλοῦν τὴν πρὸς ἀλλήλας σχέσιν τῆς Δογματικῆς καὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς, ὡς καὶ τὴν, παρὰ τὴν στενὴν σχέσιν, διάκρισιν αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ καὶ προβάλλουν τὴν σύνδεσιν τῶν δύο ὡς ἄνω πτυχῶν τῆς Θεολογίας πρὸς τὴν καθ' ὅλου θεολογίαν, τῆς ὁποίας κέντρον, ὡς ἤδη ἐλέχθη, εἶναι ἡ Δογματικῆ.

Εἰδικώτερον ὁ ὄρος Ἠθικῆ Θεολογία ἐπισημαίνει καὶ τὸ ὅτι ἡ Χριστιανικῆ Ἠθικῆ εἶναι Θεολογία, εἶναι δηλαδὴ λόγος περὶ τοῦ Θεοῦ. Εἶναι δὲ λόγος περὶ τοῦ Θεοῦ ἡ Χριστιανικῆ Ἠθικῆ πρῶτον, διότι ἔχει κέντρον τὸ πρόσωπον τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου, τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν νοεῖται χριστιανικῆ ἠθικῆ διδασκαλία καὶ ζωῆ, καὶ, δεύτερον, διότι πᾶσα σχέσης τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ κόσμῳ, τὴν ὁποίαν ἐξετάζει ἡ Χριστιανικῆ Ἠθικῆ, ἔχει ἀναφορὰν, ἄμεσον ἢ ἔμμεσον, πρὸς αὐτὸν τὸν Θεόν.

Διὰ τοὺς ὡς ἄνω λόγους, προσωπικῶς χρησιμοποιοῦμεν συνήθως εἷς τε τὰς παραδόσεις μας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ τὰ δημοσιεύματα ἡμῶν τοὺς ὄρους Δογματικῆ Θεολογία καὶ Ἠθικῆ Θεολογία μετὰ τοῦ προσδιορισμοῦ Ὁρθόδοξος⁶.

Τοὺς ὄρους ὁμοῦς τούτους ἤδη πρὸ πενήκοντα καὶ πλέον ἐτῶν ἐχρησιμοποίησεν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ὁ Καθηγητῆς Ἰωάννης Καρμίρης, ὀμιλήσας ὡς νεοεκλεγείς Καθηγητῆς τῆς Δογματικῆς, τῆς Ἱστορίας τῶν δογμάτων, τῆς Συμβολικῆς καὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς, ἔχων ὡς θέμα: «Λόγος εἰσαγωγικὸς εἰς τὴν Δογματικὴν, Συμβολικὴν καὶ Ἠθικὴν Θεολογίαν».

Ἡ Ὁρθόδοξος Δογματικῆ Θεολογία ἐξετάζει συστηματικῶς τὰς ὑπὸ τοῦ Ἐνὸς ἅμα καὶ Τριαδικοῦ Θεοῦ ἀποκεκαλυμμένας ὑπερφυσικὰς τῆς πίστεως ἀληθείας, τὰς ἐν τε τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ τῇ Ἱερᾷ Παραδόσει ἐκτιθεμένας καὶ ἐν μέρει ἐν ταῖς Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις

6. Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους καὶ εἰσηγήθημεν καὶ ὁ Τομεὺς Συστηματικῆς Θεολογίας καὶ τὸ Τμῆμα Θεολογίας ἀπεδέχθησαν τὴν θέσπισιν, τοῦ ἤδη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους ἐν τῷ Τμήματι Θεολογίας διδασκομένου, μαθήματος ὑπὸ τὸν τίτλον Εἰσαγωγή εἰς τὴν Δογματικὴν καὶ Ἠθικὴν Θεολογίαν.

ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι διατυπωθεῖσας καὶ ἀδιαλείπτως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διδασκομένας.

Εἰς μνημειώδη ὄντως συλλογὴν καὶ ἔκδοσιν τῶν βασικῶν κειμένων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ ἄλλων κειμένων τῆς Ὁρθοδόξου Δογματικῆς καὶ Συμβολικῆς Θεολογίας μετὰ σχετικῶν εἰσαγωγικῶν προέβη ὁ Καθηγητὴς Ἰωάννης Καρμίρης εἰς τὸ γνωστὸν δίτομον ἔργον αὐτοῦ Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τὸ καὶ ἐν Αὐστρίᾳ ἀνατυπωθὲν καὶ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν βραβευθὲν.

Ἡ Ὁρθόδοξος Δογματικὴ Θεολογία ἔχει ὡς κέντρον ἀναφορᾶς αὐτὸν τὸν σαρκωθέντα Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν Θεάνθρωπον Ἰησοῦν Χριστόν.

Τὸ μέγα χριστολογικὸν δόγμα, παρατηρεῖ ὁ Καθηγητὴς Καρμίρης, “κατέχει τὸ κέντρον καὶ τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως, τῆς λατρείας καὶ τῆς εὐσεβείας τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τὴν ἀδαμαντίνην βάσιν τῆς ὅλης Ὁρθοδοξίας. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον”, συνεχίζει ὁ Καθηγητὴς Καρμίρης, “ἐξηγέρθη ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία καὶ κατεπολέμησε σφοδρῶς πάσας τὰς διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἀναφανείσας χριστολογικὰς αἱρέσεις... Οὕτω λοιπὸν διετύπωσεν ἀλαθῆτως τὸ χριστολογικὸν δόγμα καὶ περιεθρίγκωσεν αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία διὰ τῶν δογματικῶν ὄρων κυρίως τεσσάρων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἧτοι τῆς Γ' ἐν Ἐφέσῳ τοῦ ἔτους 431, τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι τοῦ 451, τῆς Ε' ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 553 καὶ τῆς ΣΤ' ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 680/1”.

“Ἀξία ἰδιαίτερας ἐξάρσεως” γράφει, περαιτέρω, ὁ Καθηγητὴς Καρμίρης, “εἶναι ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ πληρότης τῆς δογματικῆς διατυπώσεως τῆς Χριστολογικῆς Διδασκαλίας ἐν τοῖς ὕμνοις, ὀφειλομένη ἐν τῷ ὅτι οἱ ἱεροὶ ὕμνοι οὗτοι τὸ μὲν ἐστηρίχθησαν ἐπὶ τῆς Χριστολογίας τῶν Συνόδων καὶ τῶν Πατέρων, τὸ δὲ ἦσαν οἱ ἴδιοι (Δαμασκηνὸς κ.ἄ.) μεγάλοι δογματικοὶ θεολόγοι, βιωματικῶς καὶ εὐσεβῶς ἐκφράσαντες ἐκ τῆς προσωπικῆς πνευματικῆς ἐμπειρίας ἐαυτῶν τὴν ἰδίαν χριστολογικὴν πίστιν δι' ὑπερόχων ὕμνων”⁷.

Ἐκ τῶν σχετικῶν ὕμνων, τοὺς ὁποίους παραθέτει ὁ Καθηγητὴς Καρμίρης, μνημονεύομεν ἐνταῦθα θεοτοκίου τοῦ Ἑσπερινοῦ τοῦ Σαββάτου ἤχου πλαγίου β' λέγοντος “Ὁ Θεὸς ἄνθρωπος γίνεται, ἵνα Θεὸν τὸν ἄνθρωπον ἀπεργάσῃται, οὐ τροπῇ τῶν φύσεων, ἀλλ' ἐνώσει

7. Ἰω. Καρμίρης, *Εἰσηγήσεις ἐνώπιον τῶν Διασκέψεων Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων θεολόγων*, Ἀθήναι 1970, σ. 40.

8. Ἰω. Καρμίρης, *Ἡ εἰς ἄδου κάθοδος τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ θείᾳ λατρείᾳ τῆς Ἑλληνορθοδόξου Ἐκκλησίας* (ἀνάτ. ἐκ τῆς «Ἐκκλησίας»), Ἀθήναι 1986, σ. 10-11.

τῆ καθ' ὑπόστασιν προέρχεται γὰρ εἷς ἐκ δύο τῶν ἐναντίων, ἐν δυσι τελείαις φύσεσιν ἀδιαϊρέτως γνωριζόμενος, θεληματικῶς τε καὶ ἐνεργητικῶς, καθ' ἑκατέραν οὐσίαν, ὁ αὐτὸς τὸ ἀληθὲς πιστούμενος τῆς σωτηρίου οἰκονομίας...⁹.

Δογματικοῦ καὶ δογματικοθητικοῦ περιεχομένου ὕμνους θὰ ἀκούσωμεν ψαλλομένους εἰς τὸ τέλος τῆς σημερινῆς ἐκδηλώσεως ὑπὸ Βυζαντινῆς χορωδίας διευθυνομένης ὑπὸ τοῦ Λέκτορος τῆς Δογματικῆς καὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς κ. Ἀθανασίου Βουρλίη.

Ὁ Καθηγητὴς Καρμίρης, πέρα τῆς ἐπισταμένης ἐνασχολήσεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ δόγματος τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων καὶ μάλιστα εἰς τὰ πλαίσια τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὸν μετὰ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων διάλογον, καρπὸς τῆς ὁποίας ἐνασχολήσεως εἶναι πολλαὶ μελέται, ἐπιθυμῶν προφανῶς νὰ διερευνήσῃ μὴ ἀρκούντως ἀνεπτυγμένην διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἀφιέρωσε τρεῖς μελέτας εἰς τὴν χριστολογικὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς εἰς Ἄδου Καθόδου τοῦ Χριστοῦ, ὑπὸ τοὺς τίτλους “Χριστολογικὴ ἑτεροδιδασκαλία τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἡ εἰς ἄδου Κάθοδος τοῦ Κυρίου”, “Ἡ εἰς ἄδου Κάθοδος τοῦ Χριστοῦ ἐξ ἐπόψεως Ὁρθοδόξου”, ἢ καὶ ἐκτενέστερα, καὶ “Ἡ εἰς ἄδου Κάθοδος τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ θείᾳ Λατρείᾳ τῆς Ἑλληνορθοδόξου Ἐκκλησίας”.

Ἡ Ὁρθόδοξος Δογματικὴ Θεολογία ἔχει χαρακτῆρα σωτηριολογικόν, καθ' ὅτι ἐξετάζει τὰς εἰς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ἀποσκοπούσας θείας ἀποκεκαλυμμένας ἀληθείας, τοῦ Θεοῦ ἀποκαλύψαντος “ὅπερ συνέφερον ἡμῖν γνῶναι”¹⁰, ἵνα ἐκφρασθῶμεν κατὰ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν, τοῦ ὁποίου τὴν δογματικὴν διδασκαλίαν συστηματικῶς ἐξέθηκεν ὁ Καθηγητὴς Ἰωάννης Καρμίρης, ἐν σχετικῇ μελέτῃ αὐτοῦ¹¹.

Ἡ σωτηρία ὁμως ἐκάστου ἀνθρώπου ἢ, ἄλλως, ἡ ὑποκειμενικὴ ὑφ' ἐκάστου ἀνθρώπου προσοικειώσις τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ προσφερθείσης δι' ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος σωτηρίας, ἐπιτελεῖται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ μόνῃ, ἡ ὁποία εἶναι κιβωτὸς τῆς σωτηρίας.

Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἄλλως τε ἢ ὅλη ζωὴ καὶ δρᾶσις

9. Βλ. Παρακλητικὴ, ἦτοι Ὀκτώηχος ἡ Μεγάλῃ, ἔκδ. Ἀποτολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1984, σ. 250.

10. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως 1,1. Migne PG 94, 792, ἔκδ. KOTTER, σ. 8.

11. Ἰω. Καρμίρη, Ἡ δογματικὴ διδασκαλία τοῦ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ (ἀνάτ. ἐκ τῆς «Θρησκευτικῆς καὶ Χριστιανικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας»), Ἀθῆναι 1940.

τοῦ Καθηγητοῦ Καρμίρη ἦτο ἀφιερωμένη, ἀναφέρεται ἰκανὸν μέρος τῶν δημοσιευμάτων τοῦ σήμερον τιμωμένου διδασκάλου.

Κεντρικὴν θέσιν μεταξὺ τῶν ἐκκλησιολογικῶν μελετῶν τοῦ Ἰωάννου Καρμίρη κατέχει ἡ ὀγκώδης Ὁρθόδοξος Ἐκκλησιολογία.

Δικαιοῦται λοιπὸν νὰ ὀνομάζεται ὁ Καθηγητὴς Καρμίρης ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν σύγχρονος ὀρθόδοξος ἐκκλησιολόγος. Ὅχι δὲ μόνον διὰ τὰς ἐκκλησιολογικὰς μελέτας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ὤθησιν τῶν μαθητῶν του πρὸς συγγραφὴν ἐκκλησιολογικῶν μελετῶν.

Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν τὴν ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Καθηγητοῦ Ἰωάννου Καρμίρη συγγραφὴν καὶ δημοσίευσιν πέντε διδακτορικῶν διατριβῶν κατὰ τὴν πενταετίαν 1965-1969 ἐπὶ ἐκκλησιολογικῶν θεμάτων.

Ἡ Ὁρθόδοξος Δογματικὴ Θεολογία ὅμως ἔχει εὐρύτατον περιεχόμενον καὶ ὁ Καθηγητὴς Καρμίρης πολλὰς πτυχὰς αὐτῆς διὰ πλειόνων ἔχει ἐκθέσει εἰς τὰ συγγράμματα ἢ τὰ δημοσιεύματα αὐτοῦ γενικώτερον.

Τοῦ χρόνου μὴ ἐπιτρέποντος περαιτέρω ἀναφορὰν εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς Ὁρθοδόξου Δογματικῆς Θεολογίας ἢ τὴν ἐν προκειμένῳ προσφορὰν τοῦ Καθηγητοῦ Καρμίρη περιοριζόμεθα, ὡς τελευταῖον σημεῖον τῆς παρούσης πρὸς τὸν σεβαστὸν διδάσκαλον ἀναφορᾶς, εἰς τὰ ἀκόλουθα.

Κατὰ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἀναγκαία διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου πίστις δεόν ὄχι μόνον νὰ εἶναι ὀρθὴ καὶ ἀκριβὴς, ἀλλὰ νὰ καλύπτῃ τὸ ὅλον περιεχόμενον τῶν ἀποκεκαλυμμένων θείων ἀληθειῶν. Διὸ καὶ ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων ὑπὲρ τοῦ μὴ τὴν ψυχὴν ἐξ ἀμαθείας ἀπολέσθαι, ἐν ὀλίγοις τοῖς στίχοις τὸ πᾶν δόγμα τῆς πίστεως ἔκθέτει¹².

Καὶ ναὶ μὲν εἶναι δυνατὸν ὁ πιστὸς καὶ δὴ ὁ ἀπλοῖκος νὰ μὴ γνωρίζῃ λεπτομερῶς τὸ σύνολον τῶν δογμάτων τῆς πίστεως, ἀλλὰ μόνον τὰ θεμελιώδη δόγματα, ὅμως ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ συνόλου τῶν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀποκαλυφθέντων καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν διαφυλαχθέντων δογμάτων — ἀσχέτως τῆς μὴ κατοχῆς αὐτῶν ὑπ' αὐτοῦ — εἶναι ἐπιβεβλημένη.

Ἄλλ' ἂν, διὰ τὸν ἀπλοῦν πιστὸν εἶναι ἀναγκαία ἡ γνῶσις τοῦ ὅλου περιεχομένου τῆς πίστεως, πολλῶ μᾶλλον εἶναι ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητος ἡ συνοπτικὴ, ἔστω, γνῶσις αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Θεολόγου, τοῦ

12. Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, *Κατήχ.* 5, 12. Migne P.G. 33, 520/521.

ἔχοντος ὡς ἔργον τὴν διδασκαλίαν τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ εἰς τοὺς ἄλλους.

Ἡ διὰ τῆς συνοπτικῆς μελέτης τοῦ περιεχομένου τῆς Δογματικῆς προσκτωμένη γενικὴ, ἀλλὰ σαφῆς εἰκὼν τοῦ περιεχομένου τῆς πίστεως, καθιστᾷ εὐχερεστέραν καὶ τὴν εἰς βάθος ἐξέτασιν τῶν ἐπὶ μέρους δογμάτων.

Διὸ καὶ προσωπικῶς κατὰ τὰς πανεπιστημιακὰς παραδόσεις τῆς Ὁρθοδόξου Δογματικῆς προτάσσομεν τῆς ἐκτενοῦς ἐξετάσεως τῶν ἐπὶ μέρους δογμάτων Σύντομον Ἐπισκόπησιν τῆς Ὁρθοδόξου δογματικῆς διδασκαλίας.

Ἀρίστη συνοπτικὴ διατύπωσις τῆς Ὁρθοδόξου Δογματικῆς εἶναι ἡ "Σύνοψις τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας", τὴν ὁποίαν συνέγραψεν ὁ Καθηγητὴς Ἰωάννης Καρμίρης, ἡ ὁποία ἔχει μεταφρασθῆ καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν καὶ εἰς τὴν ἀγγλικήν.

Θεωροῦμεν ἀναγκαῖον ὅμως νὰ ἐπισημάνωμεν ἐνταῦθα τὸ ὅτι θεωρητικὴ γνῶσις τοῦ περιεχομένου τῶν, σωτήριον χαρακτῆρα ἔχουσῶν, θείων ὑπερφυσικῶν ἀληθειῶν τῶν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Τριαδικὸν Θεὸν καὶ τὸν Σαρκαθέντα Θεὸν Λόγον εἰδικώτερον ἀναφερομένων, δὲν συνεπάγεται θεογνωσίαν καὶ σωτηρίαν.

Σφῶζουσα ἀληθῆς γνῶσις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ μετ' Αὐτοῦ κοινωνία ἢ ἐπιτυγχανομένη διὰ τῆς ὅλης ἀναφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν καὶ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι πληρώσεως τοῦ πιστοῦ, τοῦ ἐν Χριστῷ καὶ κατὰ Χριστὸν ζῶντος, ὑπὸ τοῦ ἀθεάτου διὰ τῶν ὀφθαλμῶν φωτὸς τῶν Ἀκρίστων θείων Ἐνεργειῶν, τοῦ ἐνίστε καὶ διὰ τῶν αἰσθητῶν ὀφθαλμῶν ὁρωμένου ὑπὸ τῶν πρὸς τοῦτο ἀξιουμένων.

Καθ' ὅτι, ἵνα περατώσωμεν τὸν λόγον δι' ἀποσπάσματος ἐκ τοῦ περὶ Ἠσυχασμοῦ Τόμου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου τοῦ 1341 καὶ ἵνα ἐνθυμηθῶμεν οἱ μαθηταὶ τοῦ σήμερον τιμωμένου Καθηγητοῦ Ἰωάννου Καρμίρη τὰς ὑπὸ τὴν κατεύθυνσιν αὐτοῦ γινομένας φροντιστηριακὰς ἐργασίας τοῦ μαθήματος τῆς Δογματικῆς ἐπὶ τῶν περὶ τοῦ Ἠσυχασμοῦ κειμένων, "Ὅσοι γὰρ τοῦτο τὸ ἅγιον καὶ ἔνδοξον ὄνομα (τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ) τῷ βάθει μελετῶσιν ἀεὶ τῆς καρδίας ἀπαύστως, αὐτοὶ καὶ τὸ φῶς αὐτῶν τοῦ νοῦ δύνανται ὄραν ποτε...

Ὅθεν εἰς ἀγάπην λοιπὸν πολλὴν τὴν ψυχὴν τῆς ἑαυτοῦ δόξης προσκαλεῖται ὁ Κύριος¹³».

13. Ἰω. Καρμίρης, Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τόμ. Ι, Ἀθήναι 1960², σ. 364.

8. Ὁμιλία τοῦ Καθηγητοῦ κ. Μέγα Λ. Φαράντου: «Ἰωάννης Καρμίρης: Μία θεολογικὴ σκιαγραφία».

Εἰς τὴν σύντομον ὁμιλίαν, ποὺ ἀκολουθεῖ, ἀναφέρομαι εἰς μὲν τὸ πρῶτον μέρος εἰς τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Ἰωάννου Καρμίρη, εἰς δὲ τὸ δεύτερον εἰς τὸ ἔργον καὶ τὴν θεολογίαν αὐτοῦ, μὲ ἀπλὴν ἔξαρσιν ὄψεων τινων αὐτῆς, ὅπως π.χ. τῆς πίστεως, τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς παραδόσεως.

«Τὴν ζωὴν ἐκάστου ἀνθρώπου περιβάλλει ἀνερμήνευτον μυστήριον. Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος, ὁ κορυφαῖος ἐμπειρικὸς θεολόγος τῆς Ἑρῆμου, ἀναφέρει συναφῶς: «Ἄβυσσος ἀκατάληπτος, ἀληθῶς, ἡ καρδία» τοῦ ἀνθρώπου¹⁴. Ὁ ὀρισμὸς οὗτος τοῦ μυστηρίου προσιδιάζει ὅλως ἰδιαίτερος εἰς τοὺς Χριστιανούς, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν, ὄντως, ἐν «παράδοξον» γένος, ἀφοῦ οὔτοι, καίτοι ζοῦν «ἐπὶ τῆς γῆς», «τὰ ἄνω» φρονοῦν καὶ ἐπιζητοῦν, — ἀναφέρει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅστις καὶ ὀρίζει τὴν ζωὴν αὐτῶν καθ' ὅλως παράδοξον τρόπον, ἥτοι ὡς θάνατον ἐν Χριστῷ. «Ἀπεθάνετε γάρ, - λέγει-, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ θεῷ· ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῆ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ» (Κολοσ. 3, 1-4). Ὡς ἐκ τοῦ περιβάλλοντος, λοιπόν, αὐτὴν μυστηρίου, ἡ ἀνθρωπίνη, καὶ δὴ ἡ χριστιανικὴ, ὑπαρξίς εἶναι ἀπρόσιτος, ἐν πολλοῖς, καὶ ἀκατάληπτος, οὕσα ἐπιδεκτικὴ πολλῶν ἐρμηνειῶν καί, ὡς ἐκ τούτου, καὶ παρερμηνειῶν.

Ὅθεν τυγχάνει αὐτονόητον, ὅτι πᾶσα προσπάθεια νὰ διαφωτισώμεν καὶ νὰ κατανοήσωμεν τὴν ζωὴν τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου Ἰωάννου Καρμίρη, εἰς τὴν πληρότητά της, εἶναι καταδικασμένη εἰς ἀποτυχίαν, πολλῷ μᾶλλον, ἀφοῦ πρόκειται ἐνταῦθα οὐχὶ ἀπλῶς περὶ ἐνὸς θνητοῦ ἢ πιστοῦ, ἀλλὰ περὶ μιᾶς ὑπερόχου προσωπικότητος, προικισμένης μὲ ἕκτακτα πνευματικὰ χαρίσματα, τὰ ὅποια ἐκαλλιέργησε μάλιστα, διὰ συντόνου προσπάθειας, εἰς τὸν ὕψιστον δυνατὸν βαθμὸν ἔτσι, ὥστε ἐσφράγισε διὰ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ὄλου ἔργου του τὴν πνευματικὴν καί, κατ' ἐξοχήν, τὴν θεολογικὴν ζωὴν τοῦ τόπου μας.

Ὁ Ἰωάννης Καρμίρης, — γόνος οἰκογενείας αὐτοχθόνων ρουμελιωτῶν —, κατήγετο, ὡς γνωστόν, ἐκ τοῦ μικροῦ χωρίου «Μπραλός», κειμένου πλησίον τῶν Δελφῶν καὶ ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ Παρνασσοῦ,

14. Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, *Περὶ ὑψώσεως τοῦ νοῦς*, Λόγος ΚΑ'. Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων (ἐφ.: ΒΕΠ), 42, Ἀθήναι 1971, 222.

τοῦ ὄρους τῶν μύθων καὶ τῶν θρύλων. Ὁ τόπος αὐτὸς ἤσκησε βαθυτάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου. Νομίζω δέ, ὅτι δὲν ὑπερβάλλω, ἐὰν θὰ εἶπω, ὅτι εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα ἔτρεφεν οὗτος σχεδὸν παθολογικὴν ἀδυναμίαν. Ὅταν δὲν ἠδύνατο νὰ τὴν ἐπισκεφθῆ, ὅταν τοῦ ἔλειπεν, τὴν ἐνοστάλγει ἀθεραπεύτως.

Κάποτε, εἰς ἓνα ἐκ τῶν μικρῶν περιπάτων, ὅπου εἶχον τὴν εὐτυχίαν νὰ τὸν συνοδεύω, εἰς τὸ ἐκκλησάκι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, εἰς Κηφισίαν, εἰς μίαν σιγμὴν, διακόψας τὴν σιωπὴν του, μοῦ εἶπεν: «Ὅταν εὐρίσκωμαι εἰς τὸν Μπράλον, ἀναξωγογνοῦμαι». Καὶ προσεπάθησε νὰ δώσῃ τὴν δικήν του ἐξήγησιν: «Νομίζω, —συνέχισεν—, ὅτι ὁ ὀργανισμὸς μου, ὁ ὁποῖος ἐδέχθη τὰ ζωτικὰ στοιχεῖα τῆς περιοχῆς ἐκείνης, διὰ νὰ τραφῆ καὶ νὰ ἐπιβιώσῃ κατὰ τὰ πρῶτα του ἔτη, χρειάζεται ἀκριβῶς τὰ ἴδια αὐτὰ στοιχεῖα καὶ διὰ νὰ ἀναξωγογνηται».

Καὶ πράγματι: Ὅχι μόνον τὰ φυσικὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ πνευματικὰ «στοιχεῖα» τῆς πατρίδος τῆς προσέλαβεν ἡ εὐγενὴς φύσις τοῦ Ἰωάννου Καρμίρη, ὅστις ἀνεδείχθη εἰς ἓν ἐκ τῶν πλέον ἐπιφανῶν τέκνων καὶ ἐπάξιος ἀπόγονος ὄλων τῶν ἱερῶν ἐκείνων μορφῶν τῆς ἐνδόξου ταύτης ἑλληνικῆς γῆς, αἱ ὁποῖαι διὰ τῶν εὐγενῶν ἀγώνων καὶ τῶν θυσιῶν των ἐνεσάρκωσαν εἰς τὴν ζωὴν των τὰ ὑπέροχα ἐθνικο-θρησκευτικὰ ἰδεώδη τῆς πατρίδος μας.

Οὗτος ἔζη διαρκῶς καὶ ἐνεπνέετο ἀπὸ τὰς ἀειζῶους ρίζας καὶ ἀπὸ τὰς ἀστερευτούς πηγὰς τοῦ ἑλληνορθοδόξου πνευματικοῦ πλοῦτου τοῦ ἔθνους, καὶ οὐδέποτε παρεσπόνδησε, φοβηθεὶς ἢ ζηλώσας τὸ ὀθνεῖον καὶ τὸ ἀλλότριον. Εἰς τὰς ἐπάλξεις τῶν Θερμοπυλῶν, ὅπου ἔταξεν αὐτὸν ἡ πατρίς, παρέμεινε πιστὸς θεματοφύλαξ τῶν πατρίων, τηρήσας μὲ εὐλάβειαν τὰ ὅσια καὶ τὰ ἱερὰ τῆς Φυλῆς.

Ὁ Ἅγιος Μάξιμος, ὁ Ὁμολογητῆς, ἀναφέρει χαρακτηριστικῶς, ὅτι ὁ ἀληθὴς θεολόγος «πάντα σχεδὸν τὰ ἰδιώματα τῆς θείας φύσεως ἐν ἑαυτῷ περιφέρει», καὶ ζῆ, ὅπως ὁ Θεός, γινόμενος ὁ ἴδιος «σοφὸς καὶ ἀγαθὸς καὶ δυνατὸς, καὶ φιλόανθρωπος καὶ ἐλεήμων καὶ μακροθύμος»¹⁵. Ἡ ἀναφορὰ αὕτη τοῦ Ἁγίου ἐπαληθεύεται, κατ' ἐξοχήν, εἰς

15. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περὶ ἀγάπης*, Β' ἑκατοντὰς νβ'· ἐν: Φιλοκαλία Β', 1858, 21. Πρβλ. καὶ: Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος Κ'*, *Περὶ δόγματος καὶ καταστάσεως ἐπισκόπων*, ιβ', ἐν: ΒΕΠ 59, 147: «Διὰ πολιτείας, ἀνελθε' διὰ καθάρσεως, κῆσαι τὸ καθαρὸν. Βούλει θεολόγος γενέσθαι ποτε καὶ τῆς θεότητος ἄξιος; Τὰς ἐντολὰς φύλασσε, διὰ τῶν προσταγμάτων ὀδευσσον' πρᾶξις γὰρ ἐπίβασις θεωρίας».

τὸν Ἰωάννην Καρμίρη, τοῦ ὁποῦ ἡ προσωπικότης διεποτιζέτο ἀπὸ βαθεῖαν εὐσέβειαν καὶ πίστιν εἰς τὸν Θεόν, μὲ ἐκδηλα τὰ γνωρίσματα τῶν ἀρετῶν τῆς.

Ὁ Ἰωάννης Καρμίρης ὑπῆρξεν ὑπόδειγμα ἀκαδημαϊκοῦ διδασκάλου: Ὁ χαρακτήρ του ἦτο ἀκέραιος, τὸ δὲ ἦθος του ἀνεπίληπτον. Οὗτος ἔχαιρε βαθυτάτης ἐκτιμήσεως καὶ σεβασμοῦ, καὶ εἰσηκούετο ὑπὸ πάντων εἰς τὰς διατυπουμένας ἀπόψεις του, ἔνεκα τῆς ἀνυποκρίτου εὐθυκρισίας του. Πρὸς ἑαυτὸν ἦτο πάντοτε αὐστηρός, οὐδέποτε συγχωρῶν παράλειψιν τοῦ καθήκοντός του. Πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους, καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς μαθητὰς του, ἦτο ἐπιεικῆς καὶ φιλόστοργος. Ὁ χαρακτήρ του ἔφερεν ἀδρὰ τὰ γνωρίσματα τοῦ θετικοῦ. Τὸ ἀτελὲς καὶ τὸ ἑλλεῖπον ἐπεξήτει οὐχὶ νὰ συντριψῆ, ἀλλὰ νὰ θεραπεύσῃ καὶ νὰ βελτιώσῃ.

Ἐπείκειν εἰς τὴν παραίνεσιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου: «Μὴ γίνεσθε δούλοι ἀνθρώπων» (Α΄ Κορ. 7, 23), διεπνέετο ἀπὸ βαθὺ αἶσθημα ἐλευθερίας καὶ ὑπευθυνότητος. Κόμματα καὶ φατρίαι: ἔνδο-εκκλησιαστικά, παρεκκλησιαστικά, θεολογικά, ἀκόμη δὲ καὶ πολιτικά, ἦσαν κάτι τὸ ἄγνωστον εἰς τὸν Ἰωάννην Καρμίρη. Ἡ συνείδησίς του ἔφερε τὴν σφραγίδα τοῦ καθολικοῦ: Οὗτος ἀνεξήτει τὸ νόημα τοῦ Ὁλου καὶ κατέτεινε πρὸς τὸ Ὁλον, ὡς τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον τοῦ συνόλου. Εἰς τὴν μεγάλην καρδίαν του ἔπαλλεν ἡ καρδιά καὶ ἡ ἀγωνία τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας του.

Τὴν ὀρθόδοξον θεολογίαν τοῦ ἀποφατισμοῦ καὶ τῆς ἀπουσίας ἐβίωσεν ὡς πρᾶξιν καὶ ὡς ζωὴν ὁ Ἰωάννης Καρμίρης. Ἐχων βαθεῖαν συναίσθησιν τῆς ὑψηλῆς θεολογικῆς τοῦ ἀποστολῆς, ἐκράτει ὑψηλὰ τὰ ἀξιώματά του, οὐδέποτε γοητευθεὶς ἀπὸ τὰ θέληγτρα καὶ τὴν δόξαν τοῦ ἡμετέρου καὶ τῆς δημοσιογραφούσης θεολογίας. Μιμούμενος δὲ τὸν Κύριον, Ὅστις «ἐκένωσεν ἑαυτὸν, μορφὴν δούλου λαβὼν» (Φιλιπ. 2, 7), καὶ ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ὑπόμνησίν Του: «Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι ἀγαπάτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν» (Λουκ. 11, 43), ἀπέφευγε τὴν ἀνάλωσιν τοῦ χρόνου του εἰς ματαίας ἐκδηλώσεις καὶ ἐπιδείξεις, ἀπεσύρετο δὲ εἰς τὸ ἐν Κηφισίᾳ ἡσυχαστήριόν του, καὶ ἐκεῖ, τηρῶν τὸν κανόνα τοῦ μεγάλου Βασιλείου: «Προσεύχου καὶ ἐργάζου», ἔζη, σχολάζων ἐν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ θεολογίᾳ, καὶ ἐργαζόμενος οὐχὶ πρὸς ἰδίαν χρείαν, ἀλλὰ, κατὰ τὴν νοουθεσίαν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, «τοῖς χρείαν ἔχουσιν».¹⁶

Ὁ Ἰωάννης Καρμίρης ἐδοκιμάσθη σκληρῶς εἰς τὴν ζωὴν του.

16. Πρβλ. Ἐφεσ. 4, 28: «... κοπιᾶτω, ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσίν, ἵνα ἔχη μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι». Ἄξια πολλῆς προσοχῆς εἶναι, ὅσα ἀναφέρει ὁ μέγας Βασίλειος περὶ τῆς ἐργασίας, λέγων: «Σκοπὸς οὖν ἐκάστῳ προκεῖσθαι ὀφείλει ἐν

Ἦδη εἰς μικρὰν ἡλικίαν ἀπώλεσε καὶ τοὺς δύο γονεῖς του. Ἀργότερον δέ, ὅπως ἀδοκῆτως, ἀπώλεσε καὶ τὸν μονογενῆ του υἱὸν Νικόλαον, διακεκριμένον καὶ αὐτὸν καθηγητὴν τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου. Τέλος, ἀφοῦ τὸν ἐγκατέλειψε καὶ ἡ εὐγενής, καὶ εἰς ὄλους γνωστὴ διὰ τὰ φιλόφθωπα αὐτῆς αἰσθήματα, σύζυγός του Εὐφροσύνη, ἀπέμεινε «μόνος» (Ἰω. 16, 32 κ.ά.), —διὰ νὰ χρησιμοποιήσω τὴν ἀνάλογον ὑπαρξιακὴν φράσιν τοῦ Ἰησοῦ, ἐπιδειξας, παρὰ ταῦτα, ὡς ἄλλος Ἰώβ, θαυμαστὴν καρτερίαν καὶ ὑπομονήν, ἀλλὰ καὶ ἐργατικότητα, κατὰ τὸν ὑπολειφθέντα χρόνον τῆς ζωῆς του¹⁷. Ἐν τέλει, διαθέσας ὅλα τὰ ἀγαθὰ του διὰ κοινωφελεῖς σκοποῦς, ἀπῆλθε μὲ μόνην τὴν ἐπιθυμίαν καὶ παράκλησιν, νὰ εἶναι ἡ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἔξοδος του ταπεινὴ καὶ ἀφανὴς καὶ ἀπέριττος, καὶ ἀντίστοιχος πρὸς τὴν ὄλην ζωὴν του, ἐνθυμηθεὶς τὸ τοῦ μεγάλου Βασιλείου: «Ταφῆς δὲ πολυτελοῦς, τί τὸ ὄφελος;... Καλὸν ἐντάφιον ἢ εὐσέβεια».¹⁸

Ἐν γένει ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλος ὑπῆρξε: «πρῶτος καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ», ὅπως καὶ ὁ Κύριος (Μτθ. 11, 29) ἐπεικὴς καὶ συγκαταβατικὸς καὶ πρόθυμος εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν· εὐγενὴς καὶ ἱπποτικὸς πρὸς πάντας· εἰλικρινὴς καὶ ἀνυπόκριτος, οὐδέποτε «ἄλλα μὲν ἐν τῇ καρδίᾳ» φέρων, «καὶ ἄλλα ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ» δεικνύων, ὡσπερ οἱ ὑποκριταί, καθὼς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος¹⁹, ἀλλὰ, πλούσιος ὢν εἰς πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ χαρίσματα, ἔξει ὡς «πτωχός»: ἐν ταπεινώσει καὶ ἀφανείᾳ, ἔχων ἀδιάλειπτον τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ²⁰.

Ἡ μεγάλη προσφορά, ὅμως, τοῦ Ἰωάννου Καρμίρη συνίσταται

τῷ ἔργῳ ἢ ὑπηρεσίᾳ τῶν δεομένων, οὐχὶ ἡ ἴδια αὐτοῦ χρεία» (Ὅροι κατὰ πλάτος ΜΒ', ἐν: ΒΕΠ 53, 203).

17. Πρβλ. Α' Θεσ. 5, 18: «Ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε». «Ἦπ' οὐδεμιᾶς περιστάσεως τοῦ βίου» κωλυόμεθα τοῦ μὴ «εὐχαριστεῖν... εὐγνωμόνως» τὸν Θεόν, ἀναφέρει ὁ μέγας Βασίλειος (Εἰς τὴν μάρτυρα Ἰουλίτταν 6. ΒΕΠ 54, 53).

18. «Τί δὲ μνήματος ἐπισήμου καὶ ταφῆς πολυτελοῦς καὶ δαπάνης ἀκερδοῦς ὄφελος... Καλὸν ἐντάφιον ἢ εὐσέβεια» (Πρὸς τοὺς πλουτοῦντας 9. ΒΕΠ 54, 76). Πρβλ. καί: Ἀββᾶ Ἀμμωνᾶ, Ἀποσπάσματα 2. ΒΕΠ 40, 74: «μνήσθητι ἡμέρας θανάτου· ἴδε τότε τοῦ σώματος τὴν νέκρωσιν· ἐννοεῖ τὴν συμφορὰν· λάβε τὸν πόνον· κατὰ γνοθι τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ματαιότητος...».

19. Μεγάλου Βασιλείου, Περὶ νηστείας Α'. ΒΕΠ 54, 12.

20. Πρβλ. Ἀββᾶ Ἀμμωνᾶ, Κεφάλαια παραινενικὰ στ'. ΒΕΠ 40, 63: «Τῆρει σεαυτὸν ἀκριβῶς... ὡς θαρῶν καὶ πιστεύων, ὅτι ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Θεοῦ εἶ πάντοτε,... καὶ ὡς ἐνώπιον αὐτοῦ πένων καὶ παρεστηκὸς πάντοτε» καὶ ἐν σ. 65: «Ἀγωνίζου πάντοτε ὡς θαρῶν καὶ πιστεύων ὅτι ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Θεοῦ εἶ, καὶ ὡς ὄρων αὐτὸν πάντοτε». Ὁμοίως καί: Μακαρίου Αἰγυπτίου, Ὁμιλίας πνευματικαὶ ΜΓ' 3. ΒΕΠ 41, 328: «Ὡσπερ ἐὰν ἡ βαλάντιον σαπρὸν πεπληρωμένον μαργαριτῶν, οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ τῷ ἔξωθεν ἀνθρώπῳ ταπεινοὶ ὀφειλοντες εἶναι

εἰς τὸ τεράστιον αὐτοῦ θεολογικὸν ἔργον. Ἐπὶ δεκαετίας ὀλοκλήρους ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλος διέπρεψεν ὡς εἷς ἐκ τῶν κορυφαίων θεολόγων εἰς τὸν χώρον τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ θεολογίας. Ἀφορμηθεὶς ἐκ τῆς Ἱστορίας τῶν Δογμάτων, ἀφωσιώθη δι' ὄλων του τῶν δυνάμεων εἰς τὸν συστηματικὸν τῆς Θεολογίας κλάδον, τουτέστιν εἰς τὴν Δογματικὴν καὶ τὴν Ἠθικὴν, κληροδοτήσας εἰς ἡμᾶς ἔργον ἀνεκτιμήτου ἀξίας. Δικαίως δὲ ἀναγνωρίζεται οὗτος ὡς θεολόγος κατ' ἐξοχὴν, ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐνασχόλησίν του περὶ τὰ δύο κύρια μαθήματα τῆς Θεολογίας, ἀλλὰ καὶ διότι ἐκαλλιέργησε ταῦτα μὲ συνέπειαν, οὐδέποτε ὑποκύψας εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ ἀναμειξῆ καὶ νὰ νοθεύσῃ τὸ ὀρθόδοξον περιεχόμενον αὐτῶν μὲ ἑτεροδιδασκαλίας, προερχομένας εἴτε ἐξ ἄλλων Ὁμολογιῶν εἴτε καὶ ἐκ τῶν θύραθεν κοσμικῶν ἐπιστημῶν.

Ἡ θεολογικὴ αὕτη νοοτροπία τῆς παρεμβάσεως καὶ εἰς ξένους ἐπιστημονικοὺς χώρους ἀνάγεται εἰς παρωχημένας ἐποχάς, ὅτε ἡ θεολογία ἐπεφύλασεν εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ εἶναι ἡ κυρία πάσης γνώσεως καὶ ἡ φρουρὸς πάσης ἀληθείας, καὶ οὐχὶ μόνον τῆς ἀποκεκαλυμμένης, μὲ ἀποτέλεσμα ὄχι μόνον τὴν σύγκρουσίν της πρὸς τὰς ἄλλας ἐπιστήμας, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπὸ τῆς ἰδίας νόθευσιν τῶν δικῶν της, θεολογικῶν, περιεχομένων. Ἡ θεολογία καλεῖται νὰ δώσῃ αὐθεντικῶς καὶ πειστικῶς τὸ ἴδιον, καὶ νὰ ὀμιλῆ πάντοτε ὡς θεολογία, καὶ οὐχὶ νὰ ἰδιοποιῆται τὸ ἔργον ἄλλων ἐπιστημῶν καὶ εἰδικότητων, εἰς τὸν χώρον τῶν ὁποίων οὐδὲν τὸ οὐσιῶδες ἔχει νὰ προσφέρῃ.

Τὸ φιλόδοξον πρόγραμμα τῶν Θεολογικῶν μας Σχολῶν, αἱ ὁποῖαι, πασχίζουσαι νὰ ἀποσεύσιν τὸ «στίγμα» τῆς «μικρῆς» Σχολῆς, διευρύνονται ἀνοικεῖως καὶ ποσοτικῶς: εἴτε διὰ τῆς εἰσβολῆς ἀνεξελέγκτου ἀριθμοῦ διδασκόντων καὶ διδασκομένων, εἴτε διὰ τῆς συσσωρεύσεως πλήθους δευτερευόντων θεολογικῶν μαθημάτων, διὰ τῶν ὁποίων τὰ κύρια μαθήματα ἐξωθοῦνται εἰς περιθωριοποίησιν καὶ εἰς ὑποβάθμισιν, εἴτε, τέλος, διὰ τῆς συστεγάσεως ἐντελῶς ξένων πρὸς τὸν θεολογικὸν χώρον μαθημάτων, ὀδηγεῖ ἀφεύκτως αὐτὰς εἰς ἄλλοτριώσιν ἐκ τοῦ ἰδίου καὶ εἰς μελλοντικὰ ἀδιέξοδα.

Ὅπως ἡ ζωὴ, ἔτσι καὶ ἡ θεολογία τοῦ Ἰωάννου Καρμίρη ὑπῆρξε καρπὸς βαθυτάτης πίστεως εἰς τὸν Θεόν. Τὴν θεολογίαν του ἐκαλλιέργησεν οὗτος οὐχὶ ἀπὸ ἐπαγγελματικὴν τινα ἰδιοτέλειαν, ἢ ἀπὸ τὴν ἔπαρσιν ἐνὸς θεολογικοῦ γνωστικισμοῦ, ὅστις πασχίζει νὰ ἐκτρέψῃ

τὴν πίστιν εἰς γνῶσιν, ἀλλ' ὡς «λογικὴν λατρείαν» (Ρωμ. 12, 1), κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἔχουσαν ὡς ἀφετηρίαν καὶ τέλος τὸν Θεόν, καὶ κινουμένην «ἐκ πίστεως εἰς πίστιν» (Ρωμ. 1,17), συμφῶνως πρὸς τὴν ἐπιταγὴν τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

Μεταξὺ πίστεως καὶ γνώσεως ὑφίσταται βαθὺ χάσμα. Ἡ μὲν γνῶσις, οὕσα νοητικὴ λειτουργία, δὲν ἐμπερικλείει ἀναγκαίως καὶ τὴν ὑπαρξίν τοῦ γινώσκοντος, ὅστις εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχη εἰς τὴν ζωὴν του παντελῶς διάφορον διαγωγὴν ἀπὸ ἐκείνην, ποὺ ἐπιτάσσουν τὰ περιεχόμενα τῶν ὑπ' αὐτοῦ γινωσκομένων ἀξιῶν. Ἀντιθέτως δὲ ἡ πίστις, οὕσα ὑπαρξιακὸν βίωμα, ἐμπερικλείει ἐξ ἀνάγκης καὶ τὴν ὑπαρξίν τοῦ πιστεύοντος, ὅστις ζῆ μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐν περιχωρήσει, τηρῶν τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἢ «ὡσπερ ἐστὶν ἡ ψυχὴ, ἢ βαστάζουσα τὸν Θεόν, μᾶλλον δὲ βασταζομένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ»²¹, ἀναφέρει ὁ μνημονευθεὶς θεολόγος Μακάριος, ὁ Αἰγύπτιος, ὅστις καὶ παριστᾷ τὴν μεταξὺ γνώσεως καὶ πίστεως διαφορὰν μὲ τὰ ἀκόλουθα ἀξιοσημεῖωτα: Ἄλλο ἐστὶ τὸ περὶ ἄρτου, ὕδατος κλπ. ὁμιλεῖν, καὶ ἄλλο τὸ τρῶγειν ἄρτον, πίνειν ὕδωρ κλπ. Καὶ πάλιν: Ἄλλο ἐστὶ τὸ γινώσκειν, τί ἐστὶν ἀρετὴ, ἀνδρεία, δικαιοσύνη κλπ., καὶ τὸ ὁμιλεῖν περὶ αὐτῶν, καὶ ἄλλο τὸ μετέχειν τῶν ἀξιῶν τούτων, ἤτοι τὸ νὰ εἶναι τις ἐνάρετος, ἀνδρεῖος, δίκαιος κλπ.²², θέσεις, αἱ ὁποῖαι ἐναρμονίζονται πλήρως πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὅπως ἐκφράζεται τοῦτο εἰς τὰς ρήσεις: «γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος» (Ψλμ. 33,9' Α' Πέτρο. 2,3): «ἔρχου καὶ ἴδε» (Ἰω. 1, 47) κλπ.

Πίστις, ἡ ὁποία δὲν συμπαρασύρει καὶ τὴν ὑπαρξίν τοῦ πιστεύοντος, εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν, ὅσονδήποτε καὶ ἂν ἐμμένῃ εἰς τὴν παράδοσιν μὲ λεκτικὰ σχήματα καὶ ἐξωτερικοὺς τύπους, ἀνήκει δέ, κατ' οὐσίαν, αὕτη εἰς τὸν χώρον τῆς θρησκευτικῆς ιδεολογίας, μὲ ὅλα τὰ συμπαρομαρτοῦντα: φανατισμὸν, ὑποκρισίαν κλπ.

Ἐν γένει ἡ θεολογία τοῦ Ἰωάννου Καρμίρη συνιστᾷ ἔργον ἑλληνικῆς συμμετρίας καὶ ἁρμονίας.

Αὕτη εἶναι μὲν ἔλλογος πίστις, καθαιρούσα τὴν θρησκείαν ἀπὸ πάσης προκαταλήψεως καὶ δεισιδαιμονίας, ἀλλὰ δὲν ἄγει εἰς ἐκλογίκευσιν τῆς πίστεως, — εἰς ἐν σύνδρομον ψευδο-επιστημονικότητος, τὸ ὁποῖον ταλανίζει τοὺς θεολόγους ἀκόμη καὶ σήμερον, ἤτοι λήγοντος τοῦ 20οῦ αἰῶνος, καθ' ἣν ἐποχὴν, ἢ ὡς ἡ πλέον ἀκριβῆς θεωρουμένη

21. Μακαρίου Αἰγυπτίου, Ὁμιλίαι πνευματικαὶ ΛΓ' 1. ΒΕΠ 41, 310.

22. Αὐτόθι, ΚΖ', 12' ΒΕΠ 41, 287.

ἐπιστήμη τῆς Φυσικῆς, ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Αἰῶνος μας, διὰ τῶν ἐπαναστατικῶν θεωριῶν τῆς σχετικότητος, τῶν Κβάντων, τῶν πιθανοτήτων, τοῦ ἀπροσδιορίστου κλπ., τῶν κορυφαίων ἐκπροσώπων αὐτῆς: A. Einstein, M. Planck, W. Heisenberg κλπ., προέβη εἰς ἀναθεώρησιν τοῦ μηχανικοῦ κοσμοειδώλου τῆς παλαιᾶς Φυσικῆς, καί, κατ' ἀκολουθίαν, εἰς τὴν σχετικοποίησιν τῆς σημασίας τῆς λογικῆς, καὶ εἰς τὴν, ἐν πολλοῖς, θρησκευτικοποίησιν τοῦ περιεχομένου τῶν γνώσεών της, μετὰ καὶ τὴν ἐκ νέου πρόσκρουσίν της εἰς τὸ μυστήριον, ποῦ περιβάλλει καὶ διατρέχει σύνολον τὴν κοσμικὴν πραγματικότητα.

Προσέτι: Ἡ θεολογία τοῦ Ἰωάννου Καρμίρη εἶναι μὲν πιστὴ εἰς τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ δὲν καταφεύγει εἰς ἓνα στεῖρον δογματισμόν, ὅστις ἐκλαμβάνει τὴν ἀλήθειαν ὡς κατοχὴν καὶ πιστεύει ἀφελῶς, ὅτι γνωρίζει, ἀποδεικνύει καὶ ὅτι δύναται νὰ ἐπιλύῃ ὅλα τὰ προβλήματα τῆς θεολογίας καὶ τῆς ζωῆς.

Εἰς τὸν πειρασμὸν ἐνὸς θεολογικοῦ μοντερνισμοῦ, ὅστις ἀρέσκεται εἰς τὸ νὰ κολακεύῃ τὸ κοσμικὸν καὶ νὰ ἀπολυτοποιῇ τὸ σχετικόν, καθὼς δὲ καὶ νὰ ἀπομυθεύῃ καὶ νὰ ἐκκοσμικεύῃ τὸ Ἅγιον, δὲν ὑπέπεσεν ὁ Ἰωάννης Καρμίρης, ἀλλ' ἐθεολόγησεν, ἀποβλέψας πάντοτε πρὸς τὸ Αἰώνιον καὶ Ἀπόλυτον, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ βυθισθῇ εἰς ἓνα ἀτέρμονα μεταφυσικὸν στοχασμόν. Ὁ λόγος του ὑπῆρξε πάντοτε «σεσαρκωμένος», ἤτοι ἀγωνία καὶ μέρμινα περὶ τοῦ ἐδώ-κόσμου.

Τὴν Ἐκκλησίαν ἔκαμε κεντρικὸν θέμα τῆς θεολογίας του ὁ Ἰωάννης Καρμίρης, —ἐκτὸς τοῦ ὀγκώδους περὶ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησιολογίας τόμου, συνέγραψε καὶ πλήθος ἄλλων, ἐπὶ μέρους, ἔργων—, ἔτσι δὲ διέσωσεν εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὴν θεολογίαν του ζώσαν τὴν κοινωνίαν μὲ τὴν βάσιν, μὲ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ.

Εἶδε δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλος μὲ ἀκραιφνῶς θεολογικὰ κριτήρια, καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἱεραῆς παραδόσεως, ἤτοι ὡς τὴν δύναμιν ἠθικο-πνευματικῆς ἀναγεννήσεως καὶ σωτηρίας, καὶ δὲν ἐδέχθη νὰ ἐκλάβῃ τὴν Ὀρθοδοξίαν ὡς Ἀρχὴν ἐγκοσμίων ἐπιδιώξεων καὶ πολιτικο-κοινωνικῶν σκοπιμοτήτων, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Βατικανοῦ καὶ τινῶν ἡμετέρων.

Ἡ Ἐκκλησία ὑπῆρξεν ὁ χώρος ζωῆς καὶ δράσεώς του ὡς θεολόγου. Οὗτος δὲν ἐθεολόγει, χάριν τοῦ θεολογεῖν, ἀλλ' ὁ στοχασμὸς του ἀπετέλει ἔκφρασιν τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ζωῆς του καὶ κατέτεινε διαρκῶς πρὸς αὐτήν. Οὐδεὶς ἄλλος σύγχρονος λαϊκὸς θεολόγος προσέφερε τόσας ὑπηρεσίας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, ὅσας ὁ Ἰωάννης Καρμίρης, διὰ τῆς συμμετοχῆς του εἰς πλήθος ἐκκλησιαστικῶν δραστηριοτήτων, ὅπως συνεδρίων, διαλόγων κλπ.

Εἰς τὴν οἰκουμενικὴν ἀποστολὴν τῆς Ὁρθοδοξίας ἐπίστευε βαθύτατα ὁ Ἰωάννης Καρμίρης, ἀπορρίπτων πάντα ἐκκλησιολογικὸν ἐπαρχιωτισμὸν καὶ σωβινισμὸν, ὡς ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς καθολικότητος τοῦ σωτηριώδους ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἀναφέρει ὁ ἴδιος εἰς ἓν ἐκ τῶν τελευταίων ἔργων του, ἐπιγραφόμενον: Ἡ παγκοσμιότης τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας.

Τὴν παγκοσμιότητα, ὁμως, ταύτην τῆς Ἐκκλησίας κατενόει οὗτος, οὐχὶ ὡς ἐξωτερικὴν τινα κυριαρχίαν, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἢ ὅποια μετέρχεται πᾶν μέσον, ἵνα ποιήσῃ ἓνα προσήλυτον, ὅπως ἀποδεικνύει καὶ τὸ φαινόμενον τῆς Οὐνίας, ἀλλ' ὡς τὴν ποιοτικὴν ἐκείνην δύναμιν, ἣτις ἐνεργεῖ ἀφανῶς τὸ μυστήριον τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου, κατὰ τὸν τύπον τῆς ζύμης ἢ τοῦ φυομένου σπόρου.

Θὰ κλείσω τὸ παρὸν «σχόλιον» μὲ μίαν σύντομον ἀναφορὰν μου εἰς τὴν ἑλληνο-χριστιανικὴν παράδοσιν, ἀφοῦ, ὅπως τυγχάνει γνωστόν, ὁ Ἰωάννης Καρμίρης ἰσχύει, κατ' ἐξοχίην, ὡς θεολόγος τῆς παραδόσεως, — καὶ τοῦτο εἰς μίαν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἴδιοι οἱ θεολόγοι, διακατεχόμενοι ἀπὸ αἰσθημα βαθείας ἀνησυχίας καὶ ἀβεβαιότητος, ἐπειδὴ φοβοῦνται, ὅτι τὸ οἰκοδόμημα τῆς πίστεως, τὸ ὁποῖον ἀνήγειραν ἐπὶ 2.000 χρόνια τώρα οἱ προκατόχοί των, εἶναι ἤδη ἐτοιμόροπον, δραπετετεῦον, ἐγκαταλείποντες τὸ ἴδιον τὸ σπῆτι των.

Ὅμως: παρέρχονται ποτε αἱ ἀξίαι τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ δικαίου, τῆς θεοσεβείας κλπ., διὰ τὰ ἀπορρίψωμεν τὴν παράδοσιν μας; — Καὶ ὅταν ἡ ἀνθρωπότης σήμερον, παρὰ τὰς θεαματικὰς προόδους τῆς, ἐπιστρέφῃ εἰς τὰς ρίζας τοῦ Χριστιανισμοῦ τῶν 2.000 χρόνων, σημαίνει, ἄραγε, τοῦτο ὀπισθοδρόμησιν; — Ἡ ἰσχύει ἐκεῖνο μᾶλλον, ποῦ ἀναφέρει ὁ Dostojewski²³, ὅτι δηλ. οὐδέποτε ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία ἠδυνήθησαν νὰ δώσουν ἐν τόσον ὑπέροχον ἰδανικὸν περὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἀξιών του, ὅσον ἐκεῖνο, ποῦ προσέφεραν ὁ Ἰησοῦς Χριστός; — Μεταξὺ τῆς νῦν ζωῆς καὶ τῆς ἱστορικῆς μας παραδόσεως ὑφίσταται μία βαθεῖα ἐνότης καὶ συνέχεια, ἐν μυστήριον ταυτότητος, ποῦ ἀναγκάζει τὸν Σωκράτην εἰς τὴν μομφήν, ποῦ τοῦ ἐπιρρίπτει ὁ Καλλικλῆς, ὅτι ταυτολογεῖ, ὄχι μόνον νὰ μὴν ἀντιλέγῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπερθεματίξῃ: «Ὡς αἰεὶ ταυτὰ λέγεις, ὦ Σώκρατες». Καὶ ἐκεῖνος ἀπαντᾷ: «Οὐ μόνον γε, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν»²⁴.

23. Πρβλ. Ντοστογιέβσκι, Ἄδελφοὶ Καραμαζώφ, IV, 1.

24. Πλάτωνος, Γοργίας 490e. Πρβλ. καί: Συμπόσιον 221e: «Εἰ γὰρ ἐθέλοι τις τῶν Σωκράτους ἀκούειν λόγων, ... αἰεὶ διὰ τῶν αὐτῶν τὰ αὐτὰ φαίνεται λέγειν».

Εἰς τὸν στοχασμὸν τοῦ Ἰωάννου Καρμίρη ἡ ἑλληνοχριστιανικὴ παράδοσις ἀποτελεῖ τὸ ὑπερ-ατομικόν, πολιτικο-κοινωνικὸν πλαίσιον, πὸ ἐπιβιώνει ὡς γνήσιος ἀνθρωπισμός, καὶ προφυλάσσει τὸ ἄτομον ἀπὸ τὰς ὑπερβολὰς καὶ τὰς ἀκρότητας τῆς ἐπιθετικότητος καὶ τῆς ἀναρχίας, ἐντάσσει δὲ ἁρμονικῶς αὐτὸ εἰς τὸ κοινωνικὸν σύνολον καὶ εἰς τὰς ποικίλας συναφείας αὐτοῦ.

Ἐκ τοῦ λόγου δὲ τούτου, δὲν εἶναι τυχαῖον καὶ τὸ γεγονός, ὅτι εἰς κρίσιμους διὰ τὸ Ἔθνος μας στιγμὰς, ὅπως συμβαίνει καὶ σήμερον π.χ. μετὰ τὸ Μακεδονικόν, ἀνατρέχομεν εἰς τὰς ἀξίας τοῦ ἱστορικοῦ μας παρελθόντος, διὰ νὰ ἐπαναβεβαιώσωμεν καὶ νὰ διακηρύξωμεν τὴν ταυτότητά μας.

Εἰς τὴν θεολογίαν τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου, τὸ παρελθόν μας ἀποτελεῖ τὸ ἀσφαλὲς κριτήριον πρὸς ὀρθὴν ἐρμηνείαν, αὐτοκριτικὴν καὶ κατανόησιν τῆς ζωῆς καὶ τῆς πορείας μας εἰς τὸ παρόν, καὶ συγχρόνως τὸ σταθερὸν καὶ ἀμετάθετον ὀρόσημον ὑγιоῦς προσανατολισμοῦ πρὸς τὸ μέλλον, πρὸς τὸ ἐρχόμενον. Τὰ δὲ ὑγιή στοιχεῖα τῆς παραδόσεώς μας σφυρηλατοῦν ἀληθινὴν ἐθνικὴν ὁμοψυχίαν καὶ ἐνότητα, καὶ ὠθοῦν πρὸς νέαν δημιουργικότητα, πρὸς ἓν μέλλον μὲ κοινούς στόχους καὶ ἐπιδιώξεις.

Ἐν τῇ ἀναζητήσει τοῦ νέου καὶ τοῦ δημιουργικοῦ, ἐσεβάσθη καὶ διέσωσε τὸ θετικὸν καὶ τὸ μένον τοῦ παλαιοῦ, καὶ ὠκοδόμησεν ἐπ' αὐτοῦ. Εἰς τοῦτο δὲ κυρίως ἐγκεῖται καὶ ἡ μεγάλη ἀξία τῆς παρακαταθήκης, τὴν ὁποίαν ἐκληροδότησεν εἰς τοὺς ἐπιγιγνομένους ὁ Ἰωάννης Καρμίρης.

Τρία ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν καὶ παραμένουν τὰ ὑψιστὰ ἀγαθὰ καὶ ἰδανικὰ τῶν Ἑλλήνων, τὰ ὁποῖα καὶ συμπύπτουν, ἐν πολλοῖς, πρὸς τὰ αἰώνια ιδεώδη τῆς ἀνθρωπότητος: Τὸ Ἑλληνορθόδοξον: ἡ μέχρις αὐτοθυσίας φιλοπατρία, ἥτοι τὸ ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ὀμήρου ἰσχύον: «Εἰς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης»²⁵. Τὸ Ἑλληνικόν: ἡ ἐπιστήμη, ὡς ὁ ἔρως τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἀξιῶν του· καὶ τὸ Ὀρθόδοξον: ἡ ἀγιότης, ὡς ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ τήρησις τῶν ἠθικῶν του ἐπιταγῶν, ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα, οὐχὶ σπανίως, ἐνεσαρκοῦντο εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν προσωπικότητα, ὅπως π.χ. εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Σωκράτους, ἢ καὶ τοῦ Μακρυγιάννη, ἢ καὶ τοῦ νέφους τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἀγίων μαρτύρων.

Τὸ γεγονός, ὅτι τὰ ἀγαθὰ ταῦτα εὐρίσκουν καὶ σήμερον μεταξὺ

25. Ὀμήρου, Ἰλιάς Μ', 243.

τῶν Ἑλλήνων μιμητὰς καὶ ἐνσαρκωτάς, καὶ δὴ τῆς περιωπῆς τοῦ μεγάλου διδασκάλου Ἰωάννου Καρμίρη, ἀποτελεῖ διὰ τὸ Ἔθνος παρήγορον καὶ συνάμα ἐλπιδοφόρον μῆνυμα».

(Ἡ ὁμιλία παρουσιάσθη εἰς τὴν Μεγάλην Αἴθουσαν Τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τελέσεως ἐπιστημονικοῦ μνημοσύνου τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ Ἰωάννου Καρμίρη, τὴν 24.2.1993).

9. Ὁμιλία τοῦ Ὁμότιμου Καθηγητοῦ κ. Ἀνδρέου Φυτράκη: «Ἀναμνήσεις καὶ ἐπισημάνσεις».

Οἱ προσηγηθέντες εἰς τὸ βῆμα ἀγαπητοὶ κύριοι Συνάδελφοι, μαθηταὶ τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ Ἰωάννου Καρμίρη, ἀλλὰ καὶ ἰδικοί μου μαθηταί, προέβησαν, μὲ πληρότητα, ὅλας τὰς πτυχὰς τοῦ σπουδαιοτάτου καὶ πολυπλεύρου ἐπιστημονικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἔργου του.

Συνεπῶς, ὅσα θὰ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ εἶπω ἐγὼ ἐνώπιόν σας, θὰ εἶναι εὐλαβεῖς ἀναμνήσεις μου καὶ μερικαὶ ἐπισημάνσεις, ἀπὸ τὴν στενὴν συνεργασίαν μου μὲ τὸν τιμώμενον, διακεκριμένον, πράγματι, Θεολόγον καὶ Ἀκαδημαϊκὸν Διδάσκαλον, εἰς τοὺς διαφόρους τομεῖς τῶν κοινῶν προσπαθειῶν μας, εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, τὴν Ἀποστολικὴν Διακονίαν καὶ τὴν Θεολογικὴν μας Σχολήν, ἀπὸ τοῦ 1946, ὅτε ὁ ὁμιλῶν ἐξελέγη Ὑφηγητής.

Καὶ ἀκόμη, ἀπὸ τὴν ἀνέφελον, μὲ κεφαλαῖα γράμματα, ἐγκάρδιον φιλίαν μας, ὄχι δὲ μόνον προσωπικὴν, ἀλλὰ καὶ οἰκογενειακὴν, ἐπὶ ἕξ σχεδὸν δεκαετηρίδας. Παρὰ τὸ γεγονός, βέβαια, ὅτι, ὡς ἦτο, ἄλλωστε, φυσικόν, δὲν ἐκινούντο πάντοτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μήκους κύματος ἡ Ροῦμελη καὶ ἡ Κρήτη.

Τὸ ὄνομα Ἰωάννης Καρμίρης ἀνέγνωσα, διὰ πρώτην φοράν, ὡς φοιτητῆς εἰς τὰς «Σημειώσεις» ἀπὸ τὰ διάφορα μαθήματα τῆς Σχολῆς μας, τὰς ὁποίας, ὁ τότε «Φοιτητικὸς Θεολογικὸς Σύνδεσμος» ἐξέδιδεν, ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, πρὸς χρῆσιν τῶν φοιτητῶν τῆς, ἀπὸ τὰς, πράγματι, λεπτομερεῖς προσωπικὰς σημειώσεις τοῦ Ἰωάννου Καρμίρη, ὡς φοιτητοῦ.

Τὸν ἴδιον ἐγνώρισα τὸ 1935, ὡς Βοηθὸς τότε καὶ ὑπεύθυνος τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Θεολογικοῦ μας Σπουδαστηρίου, ὅτε ὁ Ἰωάννης Καρμίρης ὑπηρετεῖ εἰς τὴν Μέσην Ἐκπαίδευσιν.

Μοῦ εἶχον κάμει δέ, ὡς ἐνθυμοῦμαι, ἰδιαίτεραν ἐντύπωσιν καὶ ἡ

ἐπιβλητικὴ καὶ εὐγενικὴ παρουσία του, ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος τῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα, μὲ ἔγκρισιν τῆς Σχολῆς, ἐφ' ὅσον δὲν ἦτο ἀκόμη Καθηγητῆς, ἐδανείζετο ἀπὸ τὴν Βιβλιοθήκην μας.

Ἴσως καὶ ἀπὸ τότε θὰ πρέπει νὰ χρονολογηθῆ καὶ ἡ φιλία μας. Ἀκόμη ἔχω εἰς τὴν Βιβλιοθήκην μου μερικὰ ἀπὸ τὰ δημοσιεύματά του ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, μὲ τὰς πολὺ φιλικὰς καὶ κολακευτικὰς, διὰ τὰς νεανικὰς μου φιλοδοξίας, ἀφιερώσεις του.

Ἡ στενὴ συνεργασία μας εἰς τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Ἱεροσημαμάτων τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ἱεροσημαμάτων, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ἐπὶ πενταετίαν, ἀπὸ τοῦ 1945-50, ὡς Γενικοῦ Διευθυντοῦ τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ, διαδεχθέντος τὸν ἀείμνηστον Καθηγητὴν Βασίλειον Βέλλαν εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν, καὶ Διευθυντοῦ τοῦ ὁμιλοῦντος, καὶ ἡ, ἐν συνεχείᾳ, τοποθέτησις του ὡς Βασιλικοῦ τότε Ἐπιτρόπου εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον, συνελπῶς, ὡς συνδέσμου μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας διὰ τῆς ἐν λόγῳ Γεν. Διευθύνσεως, διηύρυνε τὰς κοινὰς προσπάθειάς μας καὶ ἐνίσχυσε τὴν φιλίαν μας ἀκόμη περισσότερον.

Διότι, κατὰ τὰ κρίσιμα ἐκεῖνα ἔτη, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπισθοῦν, κοινῇ εὐθύνη καὶ μὲ στενὴν τὴν συνεργασίαν Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, οὐσιώδη, χρονίζοντα δέ, προβλήματα, τὰ ὁποῖα εἶχον δημιουργηθῆ ἢ ὀξυνθῆ ἐπικίνδυνα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, τῆς ξενικῆς κατοχῆς καὶ τῶν τραγικῶν γεγονότων, ποὺ ἐπηκολούθησαν. Ὅπως ἡ διοργάνωσις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως, διὰ νὰ πληρωθοῦν, τὸ δυνατόν ταχύτερον, αἱ ὑπάρχουσαι τότε 2.000 κεναὶ ἐφημεριακαὶ θέσεις καὶ νὰ διευκολυνθῆ ἡ ἐπάνοδος εἰς τὰς ἐστίας τῶν τῶν κατοίκων τῶν ἐγκαταλελειμμένων χωριῶν, οἱ ὁποῖοι, ὡς ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν διὰ τὴν ἐπιστροφὴν των, προέβαλον τὴν εἰς αὐτὰ τοποθέτησιν Ἱερέως καὶ Διδασκάλου.

Ἀκόμη ἡ μισθοδοσία καὶ ἡ ὑγειονομικὴ περίθαλψις τοῦ Κλήρου, ἡ ἀνοικοδόμησις χιλιάδων Ἱερῶν Ναῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον καταστραφῆ κατὰ τὴν περίοδον αὐτήν, ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τοῦ πνευματικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ, μοναδικοῦ εἰς τὴν Ὁρθοδόξιαν, ἐπιτελικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Ὄργανισμοῦ τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας», ἡ διασφάλισις τῆς ἀρμονικῆς συνεργασίας Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, ἐν τῷ ρευστῷ πάντοτε πλαισίῳ τῆς «συναλληλίας», ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ρυθμίζονται αἱ μεταξὺ των σχέσεις, ἐπ' ὠφελείᾳ ἀμφοτέρων τῶν οὐσιωδῶν αὐτῶν παραγόντων τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς, τοῦ Ὁρθοδόξου λαοῦ μας ἐν τῇ οὐσίᾳ, κ.ἄ.

Ἡ προσφορὰ τοῦ Καθηγητοῦ Καρμίρη, τόσον εἰς τὰς ἀνωτέρω προσπάθειάς τῆς Γεν. Διευθύνσεως Ἱεροσημαμάτων, ὅσον καὶ εἰς τὸ

ἔργον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, εἰς τὰς συνεδρίας τῆς ὁποίας μετεῖχεν ὡς Βασιλικὸς Ἐπίτροπος ἐπὶ 18 ὄλα ἔτη, θὰ ἤθελα νὰ ἐπισημάνω, ὅτι ὑπῆρξεν ἰδιαιτέρως πολυσήμαντος.

Ἡ Διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας δὲν θὰ μπορούσε νὰ εὕρῃ καταλληλότερον σύμβουλον, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ, κατὰ τὸν πλέον ἐνδεικνυόμενον τρόπον, πολύπλοκα, ὄχι σπάνια, καὶ λεπτὰ πάντοτε θέματα Διδασκαλίας καὶ Διοικήσεως, ἀπὸ τὸν Καθηγητὴν τῆς Ὁρθοδόξου Δογματικῆς, ἐκ τοῦ ὄλου ἔργου τοῦ ὁποίου ἐπιβεβαιοῦται ἡ ἀφοσιώσις του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰς Ἑλληνορθοδόξους παραδόσεις μας.

Ἐξ ἴσου σημαντικὴ ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ του καὶ εἰς τὸ ἔργον τῆς «Ἀποστολῆς Διακονίας», κατὰ τὰ ἔτη 1958-1962, ὅτε ὁ ὁμιλῶν εἶχε τὴν εὐθύνην τῆς Διοικήσεως τοῦ Ὁργανισμοῦ αὐτοῦ καὶ ὁ Καθηγητὴς Καρμίρης ἦτο μέλος τοῦ Συμβουλίου του, κατεβάλλοντο δὲ ἐπίμονοι προσπάθειαι ἵνα προωθηθοῦν αἱ προαναφερθεῖσαι ἐπιδιώξεις του. Μὲ συγκίνησιν ἐνθυμοῦμαι, ὅτι, μὲ τὰ συνήθη μέσα συγκοινωνίας, εἰς βραδυνὰς δὲ ὥρας καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος καὶ παρὰ τὴν ἰδιαιτέραν εὐαισθησίαν του εἰς τὸ ψῦχος, ἀπετόλμα τὴν κάθοδόν του, ἀπὸ τὴν Κηφισιὰ εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ μὴ ἀπουσιάσῃ ἀπὸ τὰς συνεδρίας τοῦ Συμβουλίου του.

Ἀπὸ ὅσα λεπτομερῶς ἀνέπτυξαν οἱ προλαλήσαντες κύριοι συνάδελφοι, διεπιστώθη, νομίζω, ὅτι, αἱ ἔξωπανεπιστημακαὶ αὐταί, γόνιμοι πάντοτε, ἐνασχολήσεις τοῦ Ἰωάννου Καρμίρη, δὲν ἐπηρέασαν οὐδόλως οὔτε τὸ διδακτικόν, οὔτε τὸ ἐρευνητικόν καὶ συγγραφικόν ἔργον του, τὸ ὁποῖον, καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτάσεως καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ποιότητος, ὡς καὶ συμβολῆς εἰς τοὺς κλάδους τῆς εἰδικότητός του, εἶναι ὄντως θαυμαστόν.

Διότι ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς «ἔξη ἐπὶ τῶν βιβλίων», ὡς ἔλεγε διὰ τὸν ἑαυτὸν του ὁ φιλόσοφος Ἐπίσκοπος τῆς Λιβυκῆς Πενταπόλεως Συνέσιος, περὶ τὰ τέλη τοῦ τετάρτου αἰῶνος. Ὡς δέ, «οὐδὲν ἀφείλκεν αὐτόν (τὸν Συνέσιον), ἀπὸ τῆς Φιλοσοφίας», τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τῆς Δογματικῆς καὶ τὸν Ἰωάννην Καρμίρη, ὁ ὁποῖος, μὲ δυσκολίαν, πράγματι, μὲ δυσαρέσκειαν θὰ ἔλεγα, ἀπεσπάτο, ἔστω καὶ δι' ὀλίγον χρόνον, ἀπὸ τὰς ἐπιστημονικὰς του ἐνασχολήσεις.

Καὶ εἰς τὸ γραφεῖον του εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας ἤρχετο με διογκωμένον τὸν χαρτοφύλακά του ἀπὸ βιβλία καὶ διορθώσεις, διὰ νὰ ἀξιοποιήσῃ καὶ τὰ ὀλίγα, ἔστω, κενὰ χρόνου, πού θὰ τοῦ παρεῖχεν ἡ χρονοβόρος διοικητικὴ τριβή.

Ἐνδείκνυται νὰ λεχθῇ ἐδῶ, ὅτι ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς Καρμίρης ἠτύχησε νὰ ἐπιτελῇ τὸ ἐπιβλητικόν ἔργον του ἐντὸς κλίματος ἀδιακόπου οἰκογενειακοῦ θαλπωρῆς καὶ ἐκ μέρους τῶν μελῶν τῆς

οἰκογενείας του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν οἰκογενειακὸν του περίγυρον. Καὶ νὰ προστεθῆ ἀκόμη, ὅτι, πρωτίστως, βέβαια, ἀπὸ τὴν ἀκλόνητον πίστιν του εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὸ ἔργον του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν συνεχιζομένην πάντοτε, καὶ μέχρι τοῦ θανάτου του, συγγενικὴν αὐτὴν θαλπωρὴν, ἤντησεν τὴν δύναμιν νὰ βαστάσῃ, μὲ θαυμαστικὴν ὄντως καρτερίαν, τὰς σκληροτάτας δοκιμασίας του, λόγῳ τοῦ τόσο προώρου θανάτου, κατὰ τὸ ἔτος 1977, τοῦ, διακεκριμένου, διὰ τὴν ἡλικίαν του, καὶ πλείονα ὑποσχομένου, μονάρχιδου υἱοῦ του Νικολάου, Καθηγητοῦ καὶ αὐτοῦ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου μας, καὶ τῆς ἐξαιρετοῦ συζύγου του, τὸ ἔτος 1985.

Κοινῇ, νομίζω, εἶναι ἡ πεποίθησις, ὅτι ὁ Καθηγητὴς Ἰωάννης Καρμιρῆς κατέχει, δικαιοματικῶς, ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὴν χορείαν τῶν παλαιότερων διακεκριμένων Καθηγητῶν τῆς Σχολῆς μας, οἱ ὅποιοι, συνεχίζοντες τὴν παράδοσίν της, ἀπὸ τοῦ τέλους ἰσως τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου καὶ ἐφεξῆς, μὲ τὸ ἀξιόλογον δὲ ἔργον των, ἕκαστος εἰς τὸν κλάδον του, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν πρωτοβουλιῶν των καὶ τῆς προσφορᾶς των εἰς τε τὸν Διορθοδόξον καὶ τὸν Διεκκλησιαστικὸν ᾠκῶρον, ὡς καὶ εἰς σημαντικοὺς τομεῖς τῆς πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς μας ζωῆς, κατῴρθωσαν νὰ διευρύνουν καὶ νὰ ἐκσυγχρονίσουν ἐπιστημονικῶς τὸ ἔργον τῆς Σχολῆς μας, ὥστε νὰ ἀναδειχθῆ αὕτη κέντρον Ὁρθοδόξου Θεολογικῆς Παιδείας καὶ ἐρεῦνης, πανορθοδόξου καὶ διαχριστιανικῆς ἀκτινοβολίας.

Γνωστὸν εἶναι, διὰ νὰ ἀναφέρω μίαν περίπτωσιν, ὅτι, μὲ πρωτοβουλίαν τῆς Σχολῆς μας, συνεκλήθη εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ 1936, τὸ Πρῶτον Συνέδριον Ὁρθοδόξου Θεολογίας, τὸ ὅποιον ὑπῆρξεν ἡ ἀπαρχὴ τῶν μετὰ ταῦτα παρομοίων Πανορθοδόξων Συνεδρίων καὶ Συνδιασκέψεων, σημαντικωτάτων διὰ τὴν ἐπιδιωκομένην, σήμερον ἀκριβῶς, στενοτέραν συνεργασίαν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν Ὁρθοδόξων Κρατῶν.

Καὶ πέραν ὁμῶς τούτων, διὰ τῆς ἀναλήψεως εὐθυνῶν ὑπὸ πολλῶν ἐκ τῶν μελῶν της, συχνότερον παλαιότερον, εἰς οὐσιώδεις δὲ τομεῖς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου, ὡς καὶ εἰς κρατικὰς θέσεις κεφαλαιώδους σημασίας, διὰ τὴν διασφάλισιν τῆς γονίμου συνεργασίας μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, καθιερώθησαν, ἐν τῇ πράξει, αἱ παραδοσιακαί, ἄλλωστε, σχέσεις, αἱ ὅποιαί πρέπει νὰ ὑπάρχουν μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Διάπυρος ἐκφράζεται ἡ εὐχή, ὅπως ἡ Σχολὴ μας συνεχίξῃ καὶ διευρύνῃ, ἀκόμη περισσότερον, τὸ ἐρευνητικὸν καὶ διδακτικὸν ἔργον της, τὴν ἀποστολὴν της γενικώτερον, ἐντὸς τῶν νέων συνθηκῶν τῆς

Ἐκκλησιαστικῆς καὶ κοινωνικῆς μας ζωῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν διεθνῶν πνευματικῶν ἀνακατατάξεων.

Αἱ νέαι τῆς ἐγκαταστάσεως εἰς τὴν Πανεπιστημιούπολιν, εἰς τὰς ὁποίας ἀντικατοπτρίζονται καὶ οἱ ὀραματισμοὶ τῆς, θὰ διευκολύνουν, ἀσφαλῶς, τὰς προσπάθειάς τῆς.

Αὐτὰς τὰς προσπάθειάς τῆς, εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἤθελε νὰ βοηθήσῃ καὶ οἰκονομικῶς, μετὰ τὸν θάνατόν του, ὁ τιμώμενος διακεκριμένος Καθηγητὴς τῆς.

Διὰ τῆς ἰδιογράφου Διαθήκης του, τοῦ ἔτους 1980, ὀρίζει, «ὅπως ὀλόκληρος ἡ περιουσία του περιέλθῃ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ὑπὸ τὸν ὄρον, ὅπως, ἅπαντα τὰ εἰσοδήματα αὐτῆς, θέτῃ τοῦτο εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς», ἵνα «βραβεύῃ ἐκάστοτε, εἰς μνήμην τοῦ υἱοῦ του Νικολάου, θεολογικὰς διατριβὰς ἐπὶ ὑψηγείᾳ ἢ διδασκαλίᾳ, ἐγκριθείσας ὑπ' αὐτῆς, μετὰ τοῦ βαθμοῦ ἄριστα, καταβάλλουσα καὶ τὰς δαπάνας τῆς ἐκτυπώσεως αὐτῶν».

Καί, ἀκόμη, ὅπως «περιέλθουν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς» ἢ προσωπικῆ τῆς βιβλιοθήκης, ἢ βιβλιοθήκης τοῦ υἱοῦ του, ὡς καὶ τὰ «προσωπικὰ συγγράμματα ἀμφοτέρων», ἵνα «διανέμονται δωρεάν» «εἰς ἀπόρους θεολόγους φοιτητάς, διακρινομένους διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὸ ἦθος αὐτῶν», ἢ νὰ διατίθενται εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ αἱ ἐξ' αὐτῶν εἰσπράξεις νὰ διανέμονται εἰς ἀπόρους ἀριστούχους φοιτητάς τῆς Σχολῆς.

Οἱ ἐκτελεσταὶ τῆς Διαθήκης τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ὀμιλῶν, πιστεύουν, ὅτι θὰ τηρηθοῦν μὲ εὐλάβειαν αἱ τελευταῖαι του ἐπιθυμίαι καὶ εὐχονται πλουσίαν τὴν καρποφορίαν τῆς δωρεᾶς του, διὰ νὰ ἀποτελῇ αὕτη ἀδιάκοπον Μνημόσυνον εἰς τὴν μνήμην του.